

DEMOKRASİ, OTORİTERLİK VE POPÜLİZMİN YÜKSELİŞİ

Yard. Doç. Dr. Yunus Sözen

Özyeğin Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

**Boğaziçi Üniversitesi-TÜSİAD Dış Politika Forumu
Araştırma Raporu**

DPF 2017-RR 01

İçindekiler

Executive Summary	4
1. Giriş	5
2. Popülistler	8
3. Popülizm: Tanımı, Nedenleri ve Sonuçları	10
4. Temsili Liberal Anayasal Demokrasinin Popülist İtirazla İmtihanı	26
5. Sonuç	31
Kaynakça	33

Boğaziçi Üniversitesi · TÜSİAD Dış Politika Forumu
Boğaziçi University · TÜSİAD Foreign Policy Forum

TÜSİAD

Executive Summary

This report critically engages with the academic literature on populism to elucidate different facets of the recent resurgence of populism and divergent democratic strategies to deal with it. The report is composed of three main parts. The first part briefly sketches the historical progression of populist leaders and parties. The second and main part of the paper focuses on the three major debates within the populism literature: populism's definition, its origins (reasons for its emergence), and its impact on political regimes. Finally, the report discusses different ways that democracies deal with populism as well as various proposals for defending democracies from populists.

On the issue of defining populism, while perennially characterized as an elusive concept, recently, the range in the diversity of definitions of populism has been narrowing down and different usages of the concept seem to be coalescing around political ones. In fact, all of the main current definitions of populism utilized in social/political theory and science (populism as a political strategy, style, discourse or ideology) frame it as a political concept and in their definitions, they include a moral demarcation within the society between the elites and the people.

On the origins of populism debate, the report outlines both the demand and supply-side explanations, and makes use of insights derived from this literature in the dealing with populists-in-power section. Demand-side explanations focus on the growing frustrations, grievances, and resentments of the citizens as the source of the resurgence of populism. On the other hand, supply-side explanations focus mainly on the political factors, like the party-system or the populist leader, as critical components to make sense of the emergence of the phenomenon. In terms of the debate around populism's impact on political regimes, the report reviews both the theoretical and empirical work, and sides with scholars that see the seeds of authoritarianism in populism. Additionally, the report argues that unless populists-in-power build alternative democratic institutions, they are likely to produce strong leaders and weak citizens, in other words authoritarianism.

The final part of the report focuses on the academic debate on dealing with populists within democracies – both strong populist movements in opposition, and

populists-in-power. Predicated on the review of the existing literature, the argument of this section is that, as long as populist movement in a given context is based on strong social demand, both populists in opposition and in power constitute formidable opponents to democratic regimes. This is because both precluding them from attaining power via constitutional mechanisms, and confronting them while they are in power, are likely to weaken the legitimacy of the democratic institutions that take anti-populist stances.

DEMOKRASİ, OTORİTERLİK VE POPÜLİZMİN YÜKSELİŞİ

1. Giriş

Popülizmin yükselişte olduğu, popülizm çalışmalarının da revaçta olduğu bir dönemin içindeyiz. Belki bugün de, 1969'da Ionescu ve Gellner'in erken dönem popülizm çalışmalarının önemli derleme kitaplarından birinin girişine yazdıkları gibi, dünyada bir popülizm "hayaleti kol geziyor"¹ (s. 1). Popülizmin ve popülizme ilginin geçmişte de bu şekilde zaman zaman parlamasından dolayı, Taggart, popülizm kavramına entelektüel ilginin de, popülizm olgusuna benzer şekilde, zaman zaman yükselişler yaşadığını, ama popülizm çalışmalarının kalıcılık kazanamadığını iddia eder (2002: 62). Ancak, Taggart'ın 2002 yılında, hem popülizm çalışmaları hem de popülizm olgusu için yaptığı bu kalıcılaşmama belirlemesinin, bugüne geldiğimizde artık en azından popülizm çalışmaları bakımından geçerliliğini kaybettiği iddia edilebilir. Örneğin, D'Eramo'nun 2013 yılında yayımlanan çalışmasına göre, özellikle 1980'lerden beri, popülizm üstüne basılan akademik yayın sayısı hep bir önceki yıla göre artış göstererek ilerlemekte ve her on yıldaki yayın sayısı bir öncekine göre kabaca ikiye katlanarak artmaktadır (s. 15-17). Sosyal ve siyasal bilimler alanlarının önemli dergilerinin de popülizm üzerine özel sayılar ve dosyalar hazırlamaları da bu iddiayı güçlendirir. Örneğin, *Telos*'un 1995 yılındaki iki özel sayısından sonra, *Constellations* (1998, 2014), *West European Politics* (2015), *Democratization* (2016) ve *Journal of*

---

¹ Yazarlar Komünist Manifesto'nun girişinden esinlenerek yazdıklarından ve Türkçe'de Manifesto'nun çevirisi de bu şekilde yapıldığından, bu şekilde çevrilmiştir. Esasında, yazarların kullandığı bağlamda "Bir hayalet musallat oldu dünyaya: Popülizm", çevirisi daha uygundur.

Democracy (2016) gibi çok sayıda dergi, popülizm özel sayıları ve dosyaları yayımladılar. Tabii her ne kadar popülizm çalışmalarındaki hızlı artış ve kalıcılık emareleri kolayca gözlemlenebilir olsa da, olgunun kendisinin geçici olup olmayacağını bilmek zor. Yine de, popülizm üzerine yapılan sosyal bilimsel çalışmalarla popülizm kavramı boyut kazandıkça ve aşağıda iddia edildiği gibi bu kavramın farklı tanımları arasındaki mesafe daraldıkça, popülizm olgusu da kalıcılığını arttırabilecektir. Çünkü bu kavramın penceresinden yapılan okumalar, olguları da yeniden düşünmemize yol açacak ve popülizmin tarihteki ve bugündeki yerini de genişletecektir.

Konu üzerine yapılan çalışmaların sayısı ve sosyal bilimlerdeki kullanımının meşruiyeti artmış olsa da, popülizm halen sosyal bilimsel çalışmalar açısından sorunlu bir kavramdır. Çünkü bazı diğer tartışmalı sosyal bilim kavramlarına (demokrasi, sosyal adalet) benzer şekilde, popülizmin de hem tanımı üzerinde akademik çatışmalar vardır hem de kanaat üretimindeki kullanımıyla akademik dünyadaki kullanımı farklılıklar gösterir. Ayrıca, popülizm, sosyal bilimsel çalışmanın hem öznesi hem de nesnesi tarafından öteki olarak tanımlandığı için, bazı ek zorluklar da içerir. İlk olarak, siyasal aktörler neredeyse hiçbir zaman kendilerini popülist olarak tanımlamazlar ve genelde muarızlarını suçlamak için bu terimi kullanırlar. İkinci olarak da, popülizm anti-entelektüel özellikler gösterdiğinden, kendisiyle ilgili düşünsel birikimi de zayıf bir akımdır² ve her ne kadar son yıllarda popülizmin akademik dünyadaki normatif statüsü çeşitlilik göstermeye başlasa da, popülizm çalışan sosyal bilimciler büyük çoğunlukla popülizme mesafelidir.

Bütün bu zorluklara rağmen, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinin belli başlı basın-yayın organlarıyla, akademik popülizm çalışmalarının içindeki farklı yaklaşımlar, popülist olarak adlandırılan partiler, hareketler ve liderlerin yükselişte olduğu ve bu yükselişin demokratik rejimler üzerinde ciddi etkileri olduğu konularında anlaşmış görünmektedir. Aslında, popülizmin yükselişte olduğu iddiası popülistlerin bölgenin birçok ülkesinde defalarca iktidara geldiği Latin Amerika ve önemli muhalif güçler oluşturabildikleri Batı Avrupa siyaset çalışmalarında 1990lardan itibaren dile

---

² Bu konuda Canovan şöyle bir iddiada bulunur: “Her ne kadar popülizm ender olarak az sayıda entelektüel saflarına çekip, şanslarını halkla denemek konusunda onları ikna edebilmiş olsa da, popülistler ve akademi arasındaki ilişki çoğunlukla sorunludur” (2005: 81).

getirilmekteydi (Bu konuda: Betz, 1993; Panizza, 2005a; Seligson, 2007; Roberts, 2007). Ancak bu iddialar, Birleşik Krallıktaki Avrupa Birliği referandumunda 'Brexit' platformunun zaferi, Donald Trump'ın önce Cumhuriyetçi Parti'nin ön seçimlerini, arkasından da ABD başkanlığını kazanması ve son olarak da Marine Le Pen'in Fransa başkanlık seçimlerinin ikinci tura kalmasıyla hem akademik çevrelerde yaygınlaşmış, hem de popülerleşmeye başlamıştır. Örneğin, sadece bu gelişmeler sırasında Batı Avrupa ve Kuzey Amerika kanaat dünyasının önemli yayın organlarında, "popülizmin yükselişi", "popülizmin şahlanması", "popülist ayaklanma", "popülizmin yayılması" gibi başlıklar taşıyan, dolayısıyla bu gelişmeleri popülizmin örnekleri olarak okuyan ve daha sonra da bu olguyu demokratik rejimlerin geleceğiyle ilişkilendiren çok sayıda yazı yayımlanmıştır³.

Popülizmin yükselmekte olduğu (ve yükselenin popülizm olduğu) ve bunun demokratik rejimler üzerinde etkiler yaratacağı iddiaları, akademik popülizm çalışmalarının üç ana tartışma alanıyla -popülizmin tanımı, ortaya çıkma nedenleri ve demokrasiye etkileri- doğrudan ilişkilidir. Bu raporda da, akademik literatürün temel tartışma alanlarının penceresinden, yükselen popülizmin içeriği, yükselişinin nedenleri ve en önemlisi siyasal rejime etkileri değerlendirilmektedir.

Raporun birinci bölümünde popülistler kısaca tanıtıldıktan sonra, ikinci bölümde popülizm literatürü bu üç başlık altında eleştirel bir şekilde değerlendirilmektedir. Buna ek olarak, ikinci bölümde, literatür üstüne bir gözlemde ve popülizm demokrasi ilişkisi üzerine bir iddiada bulunmaktadır. Gözlem, popülizm literatüründeki aşırı tanımsal çeşitliliğin daralması ve popülizm çalışan sosyal bilimcilerin popülizmi halk-elitler ayırımına dayalı bir siyaset çerçeveleme biçimi olarak gören tanımlar çevresinde toplanmaya başlamasıdır⁴. İddia ise, iktidardaki popülizmin liberal demokrasinin yarı-demokratik çok sayıda mekanizmasından biri olan seçimleri kutsallaştırarak

³ Son bir yıl içinde basılmış çok sayıda benzer temalı yazıya örnek olarak bkz: Mounk, 'Avrupa Ayrılığı: Popülist Hareketlerin Yükselişi Demokrasi Açısından Ne Anlama Geliyor' (New Republic, 19 Temmuz 2017); Wolf, 'Popülist Şahlanışın Ekonomik Kökenleri' (Financial Times, 27 Haziran 2017); Argandona, 'Popülizm Neden Yükseliyor ve Nasıl Mücadele Ederiz' (Forbes, 24 Ocak, 2017); Lowe, Matthews ve McAllester, 'Neden Avrupa'nın Popülist Ayaklanması Yayılıyor' (Newsweek, 23 Kasım 2016); Graff, 'Popülizmin Küresel Yükü Hakkında Bilmeniz Gereken Her Şey' (Washington Post, 10 Kasım 2016); Judis, 'Biz ve Onlar: Popülizmin Doğuşu' (The Guardian, 13 Ekim 2016).

⁴ Buna benzer bir gözlemi, farklı şekillerde de olsa, Woods (2014) ve Moffitt (2016) de yapmaktadır.

yalnızlaştırdığı ve bu yolla liberal demokratik rejimi başka bir demokrasi biçimine dönüştürmediği, sadece otoriterleştirdiğidir. Esasen, bu iddia, popülizmin otoriterliğe yol açtığını gösteren kuramsal literatüre, bu otoriter etkinin yolu konusunda bir katkı niteliğindedir. Raporun son bölümündeyse, literatürden çıkan temel fikirler, bulgular ve gözlemler ışığında, iktidardaki ve muhalefetteki popülistlerle mücadelenin zorlukları hakkında yorumlarda bulunmaktadır.

2. Popülistler

Popülizmin tanımı hakkındaki tartışmalara geçmeden önce, farklı tanımlar kullanan sosyal bilimcilerin ve tarihçilerin üzerinde anlaştığı popülist liderlerin ve hareketlerin hangileri olduğuna dair kısa bir özet yapmak yerinde olacaktır.

Popülizmin tarihsel gelişimi üç kuşakta incelenebilir. 19. yüzyılın ikinci yarısında başlayan birinci kuşağın en önemli hareketleri, daha sonra az görülecek şekilde kendisini tanımlamak için de “popülist” etiketini kullanan, Rusya’daki Narodniki (Halk anlamına gelen Narod kelimesinden türeyen) hareketi ve Amerika’daki Halkın Partisi’dir (Popülist Parti). Bu hareketlerin ikisi de, tüm farklılıklarına rağmen, gerçek halk olarak tanımladıkları kırsal üreticileri, yozlaşmış elit olarak adlandırdıkları müesses nizama karşı mobilize etmeye çalışmışlardır ve sıklıkla kırsal popülizm örnekleri olarak sınıflandırılmaktadırlar (Canovan, 2005: 71-72; Mudde, 2002: 215; Akkerman, 2012: 1357). Popülizmin ikinci kuşağı, 1930 ve 1960 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu kuşakta Kanada ve ABD’de de popülist hareketler ve liderler varlık gösterebilirler de (Kazin, 1995: 165-193; Barnie ve Laylock, 1999: 321-324), bu kuşağın paradigmatic örnekleri Güney Amerika’nın iki önemli popülist lideri Vargas (Brezilya) ve Peron’dur (Arjantin). Bu liderler, işçi sınıfı değil halk vurgusu yaparak, sosyalist olmayan bir ideolojik çerçevede işçi sınıfının siyasal entegrasyonuna yönelik politikalar uygulamışlardır. Aynı zamanda, hakiki (sahici) halkı, işçi sınıfı ve alt sınıflar üzerinden tanımlamış; yozlaşmış eliti de, emperyalist bağlantıları olan oligarşi (özellikle ihracata yönelik büyümeyi savunan üst sınıflar) ve evrensel değerlere referans veren entelektüellerle özdeşleştirmişlerdir. Bu yönetimler, üçüncü yolcu (yani anti-kapitalist ve anti-komünist) oldukları ve kişisel yönetimler kurdukları için, bazı temel

farklılıklarına rağmen faşist rejimlerle de karşılaştırılmışlardır (Lipset, 1960; Germani, 1978; ayrıca bkz: Kenworthy 1969; Ben Plotkin: 1998).

Üçüncü kuşak popülizm ise, 1980lerin sonundan itibaren iki ayrı ideolojik çerçevede (sağ ve sol) popülizmin iyi halk-yozlaşmış elitler ayırımına dayanan ve halkın iradesini yönetimde egemen kılma iddiasını taşıyan hareketlerden oluşmaktadır. Aslında, üçüncü kuşak sağ popülizm örnekleri bazı kısmi bölgesel farklılar gösterir. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da (ABD'de Trump liderliği, Kanada'da Reform Partisi, Fransa'da Ulusal Cephe, Avusturya'da Avusturya Özgürlük Partisi gibi) sağ popülizm, etnik-milliyetçi ve göçmen karşıtı partiler ve liderleri tanımlarken, Güney Amerika'da popülist çerçeveyi neoliberal ve klientalist politikalarla birleştiren liderleri tarif etmektedir (Peru'da Fujimori, Arjantin'de Menem gibi). Sol popülizm ise, her ne kadar Yunanistan'daki SYRIZA, İspanya'daki PODEMOS ve hatta ABD'deki Demokrat Parti başkan adayı Sanders'in platformunu betimlemek için zaman zaman kullanılsa da, esasen bir Latin Amerika olgusudur (Stavrakakis ve Katsambekis 2014; Kioupkiolis 2016). Sol popülizmin en önemli örnekleri de, Güney Amerika bölge siyasetinin son yirmi yılına damga vurmuş Venezuela'daki Chavez (ve sonrasında Maduro), Bolivya'daki Morales ve Ekvador'daki Correa yönetimi gibi neoliberalizm ve liberal demokrasi karşıtı radikal hareketlerdir (de la Torre ve Arnson, 2013; Hawkins, 2010; Lopez Maya, 2015; Postero, 2015)⁵.

Buradaki kısa özetle bile, popülizmin Latin Amerika, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da daha fazla ortaya çıktığı ya da en azından en fazla çalışılan örneklerin bu bölgelerde yer aldığı görülebilir. Ancak yine de bu üç bölge arasında önemli bir fark vardır. Latin Amerika'da, literatürde üzerinde çoğunlukla anlaşılmış bir şekilde popülist olarak tanımlanan liderler tek başlarına yürütme organını sıklıkla elde edebilse de, bu durum Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da çok daha ender görülmektedir. Tabii Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da, hem ABD'deki Trump, İtalya'daki Berlusconi ve Yunanistan'daki PASOK gibi tek başına iktidar örnekleri bulunmaktadır (popülistlikleri nispeten daha tartışmalı da olsa), hem de Avusturya'daki 2000-2005 yılları arasındaki

⁵ Mudde ve Kaltwasser, buradakinin aksine 1980'lerden sonraki Latin Amerika popülizmlerini iki ayrı kuşak halinde incelemektedir: 1990'larda öne çıkmış olan sağ popülistler (Arjantin'de Menem, Peru'da Fujimori iktidarlara gibi) ve 1990'ların sonundan itibaren güçlenen sol popülistler - Venezuela'da 1998'de Chavez'in iktidara gelmesiyle başlayacak şekilde - olarak (2017: 29-32).

FPÖ deneyimi gibi çok sayıda koalisyon ortaklığı örnekleri. Bütün bu örneklerle rağmen, bu bölgelerde popülizm Latin Amerika'daki kadar güçlü bir gelenek değildir ve genelde popülist aktörler siyaseti farklı yollarla etkilemektedirler. Örneğin, aşırı-sağ popülist partiler son yıllarda Batı Avrupa'da birçok ülkenin parti sistemleri içinde yerlerini sağlamlaştırmakla kalmamış, muhalefetteyken de siyasal tartışmaların seyrini değiştirmiş (örneğin göçmen politikaları konusunda) ve özellikle de merkez sağ partileri siyasal pozisyonlarını değiştirmeye zorlamışlardır.

Elbette bu bölgeler dışında da iktidarda popülizm örnekleri bulunmaktadır: Macaristan'da 2010'dan beri iktidarda olan Victor Orban, Tayland'da 2001-2006 yılları arasında iktidarda bulunan Thaksin Shinawatra, Zambia'yı 2011-2014 yılları arasında yöneten Michael Sata gibi. Ayrıca, Türkiye de popülist geleneğin bazı Latin Amerika ülkeleri gibi (örneğin Arjantin, Peru, Ekvador) kuvvetli olduğu bir ülke olarak kabul edilebilir. Ancak, Türkiye'de en önemli iktidardaki popülizm örnekleri olan 1950-1960 arasındaki Demokrat Parti ve 2002'den beri iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi dönemleri, sağ popülizm örnekleridir ve bu durum Türkiye'yi popülizmin Latin Amerika'daki görünümünden kısmen ayırmaktadır. Çünkü, yukarıda da belirtildiği gibi, 1940lar ve 1950lerde Latin Amerika'da işçi sınıfına dayanan popülizm revaçtayken, 2000'lerden itibaren bölgedeki hâkim popülizm tipi sol popülizm olmuştur.

3. Popülizm: Tanımı, Nedenleri ve Sonuçları

Popülizmin Tanımı

Wiles, daha 1969 gibi erken bir tarihte, Ionescu ve Gellner'in derlediği kitaba yazdığı bölüme, "Herkesin popülizm tanımı kendine, kendisinin bilemediği akademik baltaya göredir" diye giriş yapar (s. 166). Gerçekten de, popülizm çalışmalarında tanımsal çeşitlilik yüksektir (Canovan 1981: 4). Ancak bu çeşitlilik özellikle son dönemlerde popülizmin siyaset-temelli tanımları (siyasal strateji, tarz, söylem veya ideoloji) lehine azalma eğilimi göstermektedir.

Popülizm çalışmaları farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Örneğin, Weyland (2001) ve Panizza (2005b) literatürü popülizmi kavramsallaştırma stratejilerine göre

sınıflandırmışlardır⁶, Kaltwasser (2012) ve kısmen de Jansen (2015) ise literatürü kullandıkları teorik çerçeveye göre⁷. Bu bölümde ise popülizm nedir sorusunun yanıtı netleştirilmeye çalışıldığı için, erken dönem popülizm çalışmalarından kısaca bahsettikten sonra, günümüzde popülizm üzerine çalışan araştırmacıların popülizm tanımları sınıflandırılmaktadır (kuramsal çerçeveleri veya kavramsal stratejilerini büyük ölçüde gözardı ederek). Bu sınıflandırmada da, tanımları içeriklerine göre düzenleyen yazarların kategorileştirmelerinden yararlanılmaktadır (Mudde ve Kaltwasser, 2012; Gidron ve Bonikowski, 2013; Moffitt, 2016).

Jansen'in (2015: 163-164) birinci dönem çalışmalar olarak adlandırdığı erken dönem popülizm çalışmaları, Panizza'nın tarihsel anlatılar olarak adlandırdığı çalışmalara kabaca denk düşer (2005b: 3-5). Bu çalışmalar, popülizmin ikinci kuşağının Peron, Vargas gibi paradigmatik örneklerine yoğunlaşırlar ve popülizmi "Belli bir tarihsel dönem, toplumsal yapı, tarihsel süreç veya tarihsel duruma" bağlarlar (Panizza, 2005b: 3). Bu dönem popülizm çalışmaları, modernleşme ve bağımlılık yaklaşımları gibi farklı yapısalcı çerçeveler içinde yapılmıştır⁸ (Lipset, 1960; DiTella, 1965; Van Niekerk, 1974; Germani, 1978). Bu nedenle, genelde popülist siyasetle onun toplumsal kökenleri, sosyo-ekonomik koşulları ve/veya genişlemeci ekonomi ve cömert dağıtım politikaları arasında ilişkiler kurmuşlardır (Weyland 2001: 5). Örneğin, Germani'nin (1978) yaklaşımında, popülist hareketler çok-sınıflılık özelliği gösterebilir de, esasen alt sınıfların toplumsal entegrasyonunun normal yollarla (örneğin sosyalist partiler yoluyla) olmadığı koşullarda gelişirler. Çevre ülkelerinin gelişim çizgisindeki bu sorun da, karizmatik bir lider çevresinde, örgütsüz kitlelerin mobilize olmasına yol açar (Germani, 1978; Di Tella, 1965). Benzer şekilde, bürokratik-otoriterlik literatürü de, popülizmi ithal ikameci sanayileşme sürecinin kolay döneminin (iç piyasanın genişlediği

---

⁶ Weyland Sartori'nin radyal [merkezden çevreye], kümülatif [biriken] ve klasik tanımlar kavramlarını kullanarak popülizm literatürünü sınıflandırırken (2001: 1-9). Panizza, literatürü, bu sınıflandırmayla kabaca örtüşecek şekilde, ampirik genellemeler, tarihsel anlatılar ve semptomatik okumalar şeklinde düzenlemiştir (2005b: 2-9).

⁷ Kaltwasser (2012) popülizme kuramsal yaklaşımları liberal, radikal, minimal olarak sınıflandırırken; Jansen (2015), Marksist, modernleşme, söylemsel, aktör-temelli ve karma yaklaşımlar olarak beşli bir ayrıma gitmiştir.

⁸ Jansen, bu dönemki Marksist popülizm çalışmalarının kendi dilleri içinde (Bonapartizm kavramına atıfta bulunarak) de olsa modernleşme teorisinin popülizm yaklaşımından fazla ayrılmadıklarını iddia eder (2015: 163).

dönem) ortaya çıkardığı ve bürokratik otoriter-askeri rejimleri önceleyen bir kitle mobilizasyon hareketi olarak okur (O'Donnell, 1973). Popülizmin bu tanımını kullananlar, kişiselleşmiş, plebisiter yönetimlerin ve karizmatik bir liderin örgütlenmemiş kitlelerle doğrudan ilişkisinin, popülizmin tanımlayıcı özelliği olduğunu kabul ederler, ama bu özellikleri belli tarihsel bir dönemin ve sınıfsal yapının ürünü olarak görürler (Weyland 2001: 5). Özellikle iki Güney Amerika örneğine yoğunlaşan bu anlatılar, popülizmi tarihsel bir döneme veya toplumsal yapıya kısıtladıkları için, popülizmin birinci kuşağını da, günümüzdeki yükselişini de, Güney Amerika dışındaki bölgelerdeki görünümünü de anlamlandırmakta yetersiz kalabilmektedirler.

Günümüzdeki popülizm tanımları ise, popülizmin siyasal özelliklerini merkeze koyar, popülizmi belli sosyo-ekonomik yapıların yansıması olarak görmez ve çoğunlukla halk ve elitler arasındaki çatışmacı ilişki iddiasını popülizmin esas özelliklerinden biri olarak görür. Bu türdeki popülizm tanımları dörde ayrılabilir: Strateji olarak popülizm, ideoloji olarak popülizm, söylem olarak popülizm ve siyasal tarz olarak popülizm.

Strateji olarak popülizm, diğer güncel tanımlardan birinci dönem popülizm tanımlarının bazı özelliklerini barındırması bakımından kısmen ayrılır, ancak bu erken popülizm tanımlarından farklı olarak popülizmi belli bir bağlama kısıtlamaz. Weyland, popülizmi iktidara ulaşmak veya kolayca yönetmek için kişiselleşmiş bir liderin kullandığı siyasal strateji olarak tarif eder. Bu stratejinin temeli, Weyland'a göre, kişisel liderin "yüksek sayıda takipçisiyle doğrudan kurumsallaşmamış aracısız ilişki" kurmasıdır (2001: 14). Weyland, popülizmi bir siyasal strateji olarak tanımlayarak, olguyu belli bir sosyo-ekonomik yapıyla veya belli ekonomik politikalarla özdeşleştirerek kısıtlama sorununu aşmaya çalışmıştır. Bu tanıma benzer olarak popülizmi siyasal strateji olarak tanımlayan yazarlar, liderin (partinin değil) popülist mobilizasyon stratejisindeki merkezi pozisyonunu vurgularlar (Roberts 2003: 35; 2006:

127-128; Barr 2009: 44; Levitsky ve Roberts 2011: 6). Ancak tanımlarında, popülist liderlerin 'müesses nizam karşıtı' veya 'elitler karşısında halk tarafında' olduğu iddialarına da yer verirler. Örneğin Barr, popülizmi "Gücü kazanmak veya elinde tutmak amacıyla, dışarıdan [kurulu siyaset dışından], başına buyruk bir liderin müesses nizam karşıtı bir çerçevede ve plebisiter ilişkileri kullanarak yönettiği kitle hareketi" olarak

tanımlar (2009: 38). Popülizmin lider/örgüt yerine toplumsal mobilizasyon kısmına vurgu yapan Jansen de popülistlerin retorliğini tanımına ekler: “Sıradan insanları yücelten milliyetçi ve anti-elit bir retorik kullanan ve genellikle marjinalize edilmiş toplumsal kesimleri kamusal olarak görünür ve çatışmacı siyasal eylemlere yönelik mobilize eden, sürdürülebilir ve geniş-kapsamlı siyasal proje” (2015: 167).

Popülizmi strateji olarak tanımlayanlar arasında, karizmatik liderlik ve parti örgütü dışı yollarla kitlesel mobilizasyon içeren tanımlar Latin Amerika çalışmalarından çıkmış ve daha çok o bölgedeki popülizm çalışmalarında kullanılmaktadır (Mudde ve Kaltwasser, 2012: 9). Özellikle Jansen’in marjinalize edilmiş toplumsal kesimlerin mobilizasyonuna da tanımında yer vermesi, Batı Avrupa sağ popülist partilerini popülizm tanımından dışlamaktadır (Kaltwasser, 2015: 194). Bunlara ek olarak, popülizmi liderlikle kitlelerin doğrudan ilişkisi üzerinden yapılan mobilizasyonla tanımlamak, popülist olduğu tartışmalı birçok hareketin tanımın altına girmesine (Fransa’da Macron gibi) ve popülist olduğu tartışma götürmeyen güçlü partilerin (Fransa’da Ulusal Cephe – FN- gibi) tanımın dışında kalmasına yol açmaktadır (Bu konuda: Hawkins, 2010; Moffitt, 2016).

Freedon’in (1996) zayıf merkezli ideoloji kavramsallaştırması üzerinden yapılan popülizm tanımları, son yıllarda popülizm çalışmalarında en yaygın kullanılan tanımlar haline gelmiştir (Canovan, 2002; Mudde, 2004, 2007; Abst ve Rummens, 2007; Stanley, 2008; Mudde ve Kaltwasser, 2012; Kaltwasser, 2012, 2015; Rooduijn ve diğ., 2014; Kaltwasser ve Taggart, 2016). Canovan, popülizmin sıkıca birbirleriyle ilişkili dört kavramdan oluşan (‘halk’, ‘demokrasi’, ‘egemenlik’, ve ‘çoğunluk idaresi’) zayıf-merkezli bir ideoloji olduğunu iddia eder. Bu tanıma göre popülist ideoloji, dünyanın tamamı hakkında kapsayıcı zihinsel harita sunan ‘tam’ bir ideoloji (liberalizm, sosyalizm gibi) değil, sınırlı sayıda siyasal kavramı ilişkilendiren dar kapsamlı bir ideolojidir (2002: 33). Popülizm çalışmalarında en çok kullanılan ideolojik tanımını ise Mudde yapmıştır: “Toplumun nihayetinde ‘saf halk’ ve ‘yozlaşmış elit’ olarak iki türdeş ve muarız gruptan oluştuğunu ve siyasetin halkın genel iradesinin ifadesi olması gerektiğini iddia eden bir zayıf-merkezli ideoloji” (2004: 543). Bu asgari tanımın en önemli özelliği, farklı bölgelere ve tarihsel dönemlere sorunsuzca uygulanabilmesi ve popülistlerin ortaya

çıkma nedenleri, popülist partilerin örgütlenme şekilleri gibi önemli konular üzerine karşılaştırmalı ampirik çalışma yapmaya uygun olmasıdır (Kaltwasser 2015: 190; Mudde ve Kaltwasser 2012: 7-10). Ancak, bu tanım da popülizmin demokrasi üzerindeki etkilerini ampirik olarak araştırmak konusunda zorluklar içermektedir. Çünkü bu tanımdaki popülizm, zayıf-merkezli bir ideoloji olarak, milliyetçilik, sağcılık, sosyalizm, neoliberalizm gibi farklı ideolojilerle beraber görülmektedir. Bundan dolayı da, popülizmin rejime yaptığı özgün etkileri ayırtırmak zordur (Sözen, 2016). Bu ideolojik tanımın, popülizmin etkileri konusunda esas yararlı olduğu nokta ise, popülizmin demokrasi üzerindeki etkilerini kavramsal bir düzlemde sistemli bir şekilde düşünmeye izin vermesidir.

Popülizmin ideoloji değil söylem olduğu iddiasında olan tanımlar ise ikiye ayrılabilir: Popülizmi bir siyasal ifade biçimi olarak görenler ile, bu tanımı Laclau'nun çizgisinde radikal demokrasi kuramı içinde kullananlar⁹ (Hawkins, 2009, 2010; de la Torre, 2000; Mouffe, 2000; Laclau, 2005; Panizza, 2005b). Bu tanımın her iki kolu da yukarıda özetlenen ideolojik tanımda olduğu gibi popülizmin temelini, siyaseti “iyi halk”, “yozlaşmış elit” ahlaki karşıtlığı üzerine kurmak olduğunu iddia ederler. Ancak, popülizmi söylem olarak görenler, popülistlerin, ideolojik bir siyasal aidiyetleri olduğu için değil, bir ifade biçimi olarak bu karşıtlığı kullandıklarını iddia ederler (Moffitt, 2016: 21). Bu farktan dolayı, popülizmi ideoloji olarak tanımlayanlar, siyasal aktörler hakkında popülist veya değil şeklinde ikili bir ayrıma gitmek durumundayken, söylem tanımını kullananlar, aktörlerin popülizmi hakkında dereceli bir ayırım yapabilmektedir – az veya çok popülist ya da popülizmi farklı dönemlerde arttı veya azaldı gibi (Gidron ve Bonikovski, 2013: 8). Söylem tanımıyla elde edilen bu yöntemsel kazanca rağmen, hem popülizmin ideoloji olarak tanımı kuramsal olarak daha zengin bir birikimin üstüne oturmaktadır, hem de bu iki tanım esasen birbirine çok yakındır. Örneğin Hawkins'in söylem olarak popülizmi ölçülebilir hale getirirken kullandığı beş özellik ideolojik tanımla neredeyse örtüşmektedir. Bu özellikler şunlardır: Siyasal mücadeleyi iki grup (iyiler ve kötüler) arasındaki ahlaki kavga olarak görme; iyiyle ‘halkı’ özdeşleştirme;

---

⁹ Moffitt bu iki yaklaşımı popülizmi siyasal söylem ve siyasetin mantığı olarak görenler olarak ikiye ayırır (2016: 21-25).

kötüyle 'eliti' özdeşleştirme; sistem değişikliği vurgusu; azınlık hakları ve demokratik usuller hakkında olsa da olur olmasa da olur yaklaşımı (2010: 33-38)¹⁰.

Laclau'ya göreyse, popülist söylemsel mantık, toplumu halk ve düşmanları (oligarşi, elitler) şeklinde bölme ve 'halkı' temsil eden bir lidere duygusal yatırım yollarıyla, müesses nizam tarafından göz ardı edilmiş toplumsal talepler arasında bir eşitlik zinciri kurar ve halkı siyasal aktör haline getirir (2005: 74; ayrıca bkz: Panizza, 2005b: 3-9). Bu yaklaşım da popülizmin temelini halk ile elitler arasındaki çatışmacı ilişki olarak görür ve temel öğelerde ideoloji ve diğer söylem temelli tanımla benzerlik gösterir. Ancak diğerlerinden farklı olarak bu tanımda, göz ardı edilen taleplerin arttığı ve aralarındaki farkların silikleştiği bir bağlamda, popülizm "yapan" lider (Peron gibi) halkı kurar -- tanımlayarak ve isimlendirerek (Laclau, 2005: 76-93). Ancak, aşağıda tartışılacağı üzere bu yaklaşım soyut teorik çerçevesinin bir gereği olarak popülizmi değişim ve demokrasi açısından olumlu bir şekilde kurgular ve bundan dolayı tanımının popülizmin ampirik etkilerini araştırmak için uygunluğu tartışmalıdır.

Son olarak, henüz uzlaşmayla farklı bir tanım olarak kabul görmemiş olsa da, popülizm çalışmalarına anlamlı bir katkıda bulunmaya aday bir diğer tanım da "siyasal tarz olarak" popülizmdir. Siyasal tarz olarak popülizm, Knight'a göre tipik olarak şu özellikleri içerir: "Halkla' uyum iddiası, 'biz ve onlar' zihniyeti, (her zaman olmasa da çoğunlukla) bir kriz dönemi ve mobilizasyon" (1998: 223). Buna benzer bir popülizm tanımını popülizm literatürüne önemli kuramsal katkılarda bulunmuş Canovan'ın bazı çalışmalarında görsek de (1999, 2007), son yıllarda özellikle Moffitt bu tanımı sistematize etmeye çalışmıştır. Moffitt, popülizmin tanımı, popülistlerin sadece yazı ve konuşmalarını değil, aynı zamanda performatif özelliklerini de içermelidir der ve popülizmin üç ana özelliği olduğunu iddia eder: "Elitlere' karşı 'halka' seslenme; kaba tavırlar; kriz, çöküş veya tehdit" (2016: 29). Bu performatif özellikleri de içeren tanımsal genişleme, popülistler üzerine yapılan az örneklemlerle derinlemesine incelemelerde sıkça bahsi geçen önemli bir öğeyi yakalamaktadır. Buna rağmen, zaten ampirik ve karşılaştırmalı olarak incelemek zor olan bu kavramı, daha da zor bir hale getirip

¹⁰ Popülizmi ölçme çabasını Hawkins dışında araştırmacılar da göstermiştir. Bu tartışma ve örnekler için bkz: Roudijn ve Puwels, 2011; Hawkins ve Kocijan, 2013; Bruhn, 2012; Deegan-Krause, 2012.

getirmeyeceğini görmek için, bu tanıma başvuracak ampirik çalışmaları beklemek gerekmektedir.

Sonuç olarak, popülizmin tanımsal çeşitliliği devam etmekle beraber, popülizmin son dönemde öne çıkan akademik tanımlarının hepsinin popülizmi siyasal bir olgu olarak gördüğünü ve saf halk – yozlaşmış elit ikiliğini tanımlarına dahil ettiklerini belirtmek gerekir. Jagers ve Walgrave’in de belirttiği gibi, tanımsal çeşitliliğe rağmen “Popülizm her zaman halka referans verir ve eylemlerini halkla özdeşlik kurarak veya ona hitap ederek gerekçelendirir; elit-karşıtı duygulara dayanır; ve halkı [ve elitleri] içinde ayrımlar olmayan yekpare bir grup olarak görür...” (akt. Woods, 2014: 3). Aşağıda, bu ortak özellikler etrafında tanımlanan popülizmin kökenleri (ortaya çıkma nedenleri) ve sonuçları (siyasal rejime etkileri) üzerine literatürdeki tartışma değerlendirilmekte ve bu tartışmaya dayanarak popülizmin rejimlere etkisi üzerine bir iddia ile popülizm çalışmalarına katkıda bulunmaktadır.

Popülizmin ortaya çıkma sebepleri ve demokratik siyaset içindeki yeri

Popülizm çalışmalarının en fazla yoğunlaştığı konulardan biri, belki de birincisi, popülizmin ortaya çıkma nedenleridir. Bu çalışmalar, en önemli popülist aktör örneklerini gördüğümüz demokratik rejim bağlamında (en azından rekabetçi bir karma rejim bağlamında) bu olguyu inceler¹¹. Ayrıca, bu konuda yapılan araştırmaların çoğunluğunu ampirik olanlar oluştursa da, popülizmin modern demokratik rejimlerin içindeki konumu konusundaki kuramsal çalışmalar da, popülizmin ortaya çıkma nedenleri tartışmasına katkıda bulunurlar.

Yakın zamanda bu konudaki ampirik literatürün kapsamlı bir sınıflandırması Kaltwasser tarafından yapılmıştır (2015: 189-227)¹². Bu sınıflandırmanın, özellikle talep temelli açıklamalar (yükselen toplumsal hoşnutsuzluk) ve arz temelli açıklamalar

¹¹ Mudde ve Kaltwasser popülizmi liberal demokratik bağlama yerleştirmelerinin bir kuramsal bir de ampirik sebebi olduğunu söylerler. Kuramsal sebebin, popülizmin en temelde liberal demokrasinin karşısına koyulması olduğunu, ampirik olanın da, en önemli popülist aktörlerin liberal demokratik çerçevede içinde mobilize olmaları olduğunu belirtirler (2017: 1-2).

¹² Kaltwasser’in tipolojisi popülizmin nedenleri literatürünü iki kategori altında (talep ve karşısında arza dayanan açıklamalar; ulusal faktörlerle ve karşısında uluslararası faktörlerle yapılan açıklamalar) dört açıklama tipine ayırır (2015: 195-208). Bu raporda bu kategorilerden arz-talep ayrımı kullanılmakta, üzerine çok daha az üretim olan ulusal-uluslararası ayrımı kullanılmamaktadır.

(siyasal parti sistemindeki değişiklikler) ayrımı, literatürdeki temel bölünmeyi başarılı bir şekilde yansıtmaktadır¹³ (Benzer bağlamda aynı arz-talep kavramsallaştırmasının daha erken örnekleri için bkz: Eatwell, 2003: 45-70; Mudde, 2007: 201-231; Hawkins, 2010: 86-130).

Popülist aktörlerin güç kazanması, birçok sosyal bilimci tarafından yükselen toplumsal hoşnutsuzlukla açıklanmıştır. Örneğin, Meny ve Surel, popülizmin yükselme nedeninin, demokrasilerin toplumun değişen ihtiyaçlarına ve değerlerine yanıt veremediği zamanlarda oluşan hoşnutsuzluk olduğunu iddia ederler (2002: 12-17). Daha soyut bir perspektiften de olsa, Laclau'nun farklı toplumsal taleplerin siyasal sistemden yanıt bulamaması sonucu aralarında bir eşitlik zincirinin kurulmasıyla, halkın siyaseten kurulma işleminin mümkün olabildiği iddiası da, toplumsal talep temelli açıklamalar altında sınıflandırılabilir (2005). Bu konudaki ampirik araştırmalar, genellikle derin ekonomik kriz, değişen sınıfsal yapı (işçi sınıfının sayıca artması veya düşmesiyle sınıfsal dengelerin değişmesi gibi) veya etnik-bölgesel demografik dengelerin değişmesi gibi faktörleri öne çıkarmışlardır (Panizza, 2005b: 12-13). Ayrıca bu çalışmalarda, popülizmin yükselmesi genellikle popülizmin cazibesine kapılacak toplumsal grupların veya sınıfların toplumsal dönüşümle mevcut hale gelmesiyle açıklanır (Sözen, 2010: 167). Bu gruplar, kente yeni göçmüş işçiler veya yükselen işçi sınıfı da olabilir (Germani, 1967: 110-126; Torre, 1998: 125-137; Murmis ve Portantiero, 2004: 171), modernleşmenin veya küreselleşmenin kaybedenleri de (Betz, 1993: 417-423; Kriesi, 2014: 361-276)¹⁴. Tabii, Kaltwasser'in de belirttiği gibi, bu açıklamalardan bazıları, değişen somut koşulların (değişen sınıfsal yapı, ekonomik kriz gibi) popülizmin takipçilerinin öznel yargılarının (toplumsal bir kriz veya ahlaki çöküntü algısı) filtresinden geçerek etki ettiğini iddia ederler (2015: 201).

Popülizm üzerine çalışan siyaset bilimcilerin önemli bir kısmıysa, sosyo- ekonomik krizin (ya da geniş kesimlerde oluşan kriz algısının) veya değişimlerin getirdiği toplumsal yığılıkların popülizme müsait bir ortam sağlasa da, tek başına

¹³ Elbette, özellikle az sayıda vakayı derinlemesine çalışan birçok araştırmacı çalıştıkları popülizmin nedenlerini açıklarken hem arz hem de talep tarafını vurgular (Horowitz, 1990; Resnick, 2015: 322-327)

¹⁴ Oxhorn'un Latin Amerika'daki halk kesimlerinin sınıfsal yapısının heterojenliğinin bu bölgede mütemadiyen popülist hareketlerin ortaya çıkmasına sebep olduğunu iddia ettiği makalesi de bu grup içinde sınıflandırılabilir. Fakat, Oxhorn'a göre bu mevcudiyet süreklidir (1998: 212-246).

popülizme yol açmadığını belirtirler. Bunlara ek olarak, popülizmin ortaya çıkma nedenlerini anlamak için, siyasal parti sistemlerine de bakmak gerektiğini iddia ederler (Ignazi, 2003: 201-218; Roberts, 2012: 138-144 ve 2015: 147-16; Mair, 1997: 152-154 ve 2002: 81-98). Mair, partilerin giderek devleti yöneten araçlar haline gelip, yurttaşların temsili ve yurttaşlara aracılık etme işlevlerinin zayıflamasıyla, popülizmin yükselişi arasında bağlantı kurar (2002: 81-98). Ignazi, Batı Avrupa’da popülist sağ partilerin yükselişiyle siyasetin kutuplaşması ve geleneksel partilerin birbirlerine yaklaşmasını ilişkilendirir (2003: 202-203; ana akım partilerin birbirlerine yaklaşmasıyla alternatif eksikliği yaratarak sağ popülizme alan açmalarıyla ilgili ayrıca bkz: Mouffe, 2005: 54-56). Roberts da siyasal temsil krizinin Latin Amerika’da popülizmin hem birinci ve hem de ikinci kuşağını açıkladığını iddia eder. İkinci kuşağın yani güncel popülizmin yükselmesinin de, partiler ve parti sistemleri tarafından iki farklı şekilde tetiklendiğini iddia eder: Birincisi, ülkede partiler güçsüz ve parti sistemi kurumsallaşmamışsa, ikincisi, partiler aşırı güçlü ve mütehakkimlerse (2015: 147-150).

Bu konunun çevresindeki kuramsal tartışmaya, popülizmin modern demokratik rejimlerdeki yeri üzerinedir. Bu tartışmanın kabaca iki tarafı olduğu iddia edilebilir. Birinci görüş, popülizmi demokrasiler ‘hastalandığı’ zaman ortaya çıkan bir olgu veya sendrom olarak konumlandırırken; ikinci görüş, popülizmi modern demokrasilerin işleyişinin veya iç çelişkilerinin bir parçası olarak tanımlar ve popülizmi demokrasilerin normal olarak içinde olan bir olgu olarak tarif eder.

Hem Peron ve Vargas gibi ikinci kuşak popülizm örneklerine, hem de günümüzdeki Latin Amerika sol popülizmine ve Batı Avrupa sağ popülizmine referansla, popülizm sıklıkla bir ‘sendrom’ veya demokrasinin sağlıksızlık belirtisi ve ‘patolojisi’ olarak görülmüştür. Örneğin Wiles, popülizmin bir doktrin değil bir sendrom olduğunu iddia eder (1969: 166-179). Urbinati, “Kötü [Avrupa versiyonu] popülizmlerin” popülizmlerin büyük çoğunluğunu oluşturduğunu iddia eder ve bu olgu için “modern demokratik toplumların dermansızlığının bir göstergesidir” der (1998: 112, 115). Taggart da popülizmin demokrasilerin “sağlıksızlığının bir göstergesi” olmak dışında, temsili siyaset için bir katkısı olmadığını belirtir (Bu belirlemenin başka örnekleri ve belirlemeye karşı eleştirel yaklaşımlar için bkz: Laclau, 2005: 3-30; Mudde, 2010: 1168-

1178; Kaltwasser, 2012: 186-189). Farklı perspektiflerden birçok başka siyaset kuramcısıysa, popülizmi liberal demokrasilerin çelişkilerinin içinde konumlandırmaktadırlar –modern demokrasinin liberal ve demokratik öğelerinin ya da anayasal ve demokratik öğelerinin arasındaki çelişkilerin içinde. Örneğin Mouffe, popülizmin liberal demokrasinin çelişkili doğasının ürünü olduğunu ve bu çelişkinin temelini de “liberal demokrasilerde tartışılmaz olan, halkın egemenliğinin özgürlükler adına sınırlandırılabilceğinin meşru olduğu fikri” olduğunu iddia eder (Mouffe, 2000: 4; anayasal ve demokratik öğeler arasındaki çelişkiyi de vurgulayan bir örnek için: Mudde ve Kaltwasser, 2012: 17).

Popülizmi, modern, liberal, anayasal, temsili demokrasinin iç işleyişine ya da esas öğelerinin arasındaki çelişkiye dayandırmadığı için bu fikirlerden ayırtırmak gereken fikirler de vardır. Örneğin bazı çalışmalar, popülizmin, demokrasilerdeki halk egemenliği kavramının idealiyle (ya da modern demokrasinin ideolojik temelleriyle) gerçekliği (temsili anayasal sistem olarak işleyişi) arasındaki boşluktan doğduğunu iddia ederler (Meny ve Surel, 2002: 1-21; ayrıca bkz: Sartori, 1987: 7-8). Bu konuda iki derinlikli makale yazmış olan Canovan ise, bu makalelerin ilkinde, popülizmi, demokrasinin biri pragmatik (şüphe siyaseti) biri kurtarıcı (inanç siyaseti) olmak üzere birbirine muhtaç iki yüzü arasındaki gerginlikle ilişkilendirmiştir (1999). Bir başka ifadeyle, Canovan’a göre, demokrasinin bir yüzü daha fazla güçle bu dünyayı değiştirerek (yöneticilere de daha fazla güç emanet ederek) bu dünyada kurtuluş umutlarını temsil ederken, diğer yüzü hem güçten ve yöneticilerin yapabileceklerinden hem de bu heyecandan şüphe duyar. Popülizm de bu gerginliğin üzerinde ortaya çıkar ve bundan dolayı da demokrasilerde her zaman mümkündür (1999: 2-16). Canovan, bir diğer makalesinde, modern demokratik siyasetin temel çelişkisinin, yurttaşlarla yönetim arasında kurduğu karmaşık ve çok sayıda köprüyle bugüne kadarki en kapsayıcı ve erişilebilir sistem olmasına rağmen, halkın bu karmaşık sistemi zihninde canlandırmasını sağlayabilecek (onu anlaşılır kılan) bir ideolojiden yoksun olması olduğunu iddia eder (2002: 25-26). Bu yoksunluk da demokrasilerde popülizmin her zaman bir potansiyel olarak var olmasını sağlar.

Popülizmin yeri çalışmalarındaki fikirlerden, popülizmi patolojik olarak görenler doğal olarak aynı zamanda demokrasiler için bir tehlike olarak da görürken, ikinci gruptaki çalışmalarda bu konuda bir fikir birliği yoktur. Aşağıda bu çalışmalar kısaca özetlenip popülizmin siyasal rejime etkileri değerlendirilmektedir.

Popülizmin siyasal rejime etkileri

Her ne kadar popülizmin siyasal rejimlere etkisi üzerine hem kuramsal hem de ampirik literatürde anlaşmazlık bulunsa da, çoğu yazar popülizmin demokrasileri aşındırdığı veya otoriterliğe yol açtığı fikrindedir (Mudde ve Kaltwasser, 2017: 79). Bu kısımda, hem bu konudaki literatürün eleştirel bir tartışması yapılmakta, hem de popülizmin otoriterliğe yol açtığı iddiası, yeni bir mekanizma önerisiyle beraber desteklenmektedir.

İktidardaki popülizm üzerine yapılan ampirik araştırmalar, popülizmin farklı yönlerine olumlu bakanlar da dahil olmak üzere, çoğunlukla popülizmin var olan siyasal rejime otoriter etkilerde bulunduğunu iddia ederler (farklı bağlamlardaki örnekler için: Carrion, 2006: 1-12; Weyland, 2006: 13-38; Brewer-Carias, 2010; Sözen, 2010: 284-287; Levitsky ve Loxon, 2012: 160-181; Lopez Maya, 2015: 371-397; Hawkins, 2016: 242- 262; Batory, 2016: 283-303)¹⁵. Buna rağmen, ampirik çalışmalarda, sıkça popülizmin siyasete yaptığı birbiriyle ilişkili iki olumlu etkiye de dikkat çekilir: Popülizmin siyasetin alanını genişletmesi (yeni grupları siyasete dahil etmesi) ve siyaseti toplumsallaştırıp canlandırması. Öncelikle, popülizmin ortaya çıkması bölümünde de tartışıldığı gibi, eğer popülist bir hareket herhangi rekabetçi bir bağlamda anlamlı güce erişiyorsa, oturmuş siyasetin göremediği, ya da görse de yanıt bulamadığı bazı toplumsal sorunlar olması yüksek ihtimaldir. Popülist partiler ya da hareketler de, bu sorunlar etrafında, halk ve karşıtları şeklinde bir söylemle siyaseti çatışmacı kılarak, siyasetin üzerindeki ölü toprağını atmasını sağlayabilirler.

---

¹⁵ Tabii bu çalışmalarda da, birçok başka çalışmada da, popülizmin sadece otoriter etkileri olduğu iddia edilmez. Örneğin, popülizmin var olan rejime otoriter etkileri olduğunu düşünmesine rağmen, uzun dönemde toplumsal anlamda demokratikleştirici etki yaptığını iddia eden örnekler de vardır (Torre, 1988: 125-137). Ancak, popülizme olumlu bakan bir teorik çerçeve kullanan ve iktidardaki popülizmin çeşitliliğe en fazla önem veren (Bolivya'daki Morales yönetimi) örneğine yoğunlaşan Postero ve Anria gibi araştırmacılar da dahil olmak üzere, iktidardaki popülizmin otoriter eğilimleri ve dışlayıcı pratikleri olduğu genel kabul görmektedir (Postero, 2015: 398-430; Anria, 2016: 99-108).

Olumlu etkilerden asıl önemli olanı ise iktidardaki popülizmin marjinalize edilmiş grupların sesi olup, onların siyasete eklenmesini sağlamasıdır. İktidardaki popülizm, gerçekten de, Peron iktidarının (1946-55) Arjantin işçi sınıfını veya Morales'in (2006-) Bolivya'da marjinalize edilmiş grupları (etnik ve sınıfsal) siyasete dâhil etmesi gibi çok sayıda örnekte görüldüğü gibi, önceden dışlanmış toplumsal kesimlere tanınırlık sağlamış, onları siyaseten makbul hale getirmiştir (James, 1988; Panizza, 2005b: 24-31; Postero, 2010: 18-34; Anria, 2016: 99-108). Örneğin, daha sonra Peronist olacak bir işçi, Peron iktidara gelmeden önceki dönemdeki (1930'larda) güçsüzlük ve aşağılanmışlık hislerini tarif ettikten sonra "Peron'la hepimiz maço olduk" der (James, 1988: 29). Bir başka Peronist işçi de, benzer bir duyguyu, Peronla beraber "İşçi, bir insanın sahip olabileceği en önemli hakkı elde etti, haysiyet" diyerek ifade eder (Munck, 1987: 133). Buna benzer ifadeler, özellikle sol popülizmin mobilize ettiği ve siyasete dâhil ettiği sınıfların ve grupların üyeleri arasında yaygındır.

Bu noktada, popülizm literatüründeki, Latin Amerika'nın 'kapsayıcı' (*inclusionary*) popülizmleri ve Batı Avrupa'nın 'dışlayıcı' (*exclusionary*) popülizmleri arasında yapılan ayırımından bahsetmek gerekir – bu ayırım günümüzde çoğunlukla sol (kapsayıcı) ve sağ (dışlayıcı) popülizm ayrımıyla da örtüşür (Mudde ve Kaltwasser, 2013; Moffitt, 2015: 298-305). Çünkü popülist işleme süreçleri, esasen kapsayıcı popülizmlere özgü bir durumdur. Kapsayıcı popülizm, siyasal genişlemeyi, dışlanmış toplumsal kesimlere sembolik, maddi ve siyasal faydalar sağlamak yoluyla yapar; dışlayıcı popülizmin temel siyasal iddiasıysa, zaten sisteme dâhil olanların haklarını korumaktır -- Batı Avrupa'daki beyazların haklarını göçmenlerden, ya da azınlıklardan korumak gibi. Literatürdeki bu belirlemeye, sol popülizmin sosyo-ekonomik eşitlik sorununu siyasetin merkezine yerleştirerek ve iktidardayken bu yönde politikalar uygulayarak, demokrasinin uzun dönemde güçlenmesine katkıda bulunma potansiyeli olduğu da eklenebilir. Çünkü her ne kadar siyasal eşitlik odaklı bir rejim olsa da, demokrasinin uzun dönemli dayanıklılığına sosyo-ekonomik eşitlik kuvvetlendirici etkide bulunur (Rueschemeyer, 2004).

Ancak, özellikle sol ve kapsayıcı popülizmlerin bu olumlu etkileri konusunda ikna olsak bile, eğer demokrasi bir yönetim biçimiye ve esasen yurttaşların siyasal elit

karşısındaki güçleriyle ilişkiliyse, popülizmin yurttaşların siyasete katılımını sağlayan kurumları sekteye uğratarak, “güçlü yönetimler ve güçsüz yurttaşlar” yaratmaya eğilimli olduğunu gözden kaçırmamak gerekir (Sözen, 2016: 365). Ampirik literatür, iktidardaki popülizmin demokrasileri aşındırmasını iki temel yolla açıklar. Birincisi, halkın (veya milletin) iradesi ve halkın (veya milletin) egemenliği kavramlarıyla, halk diye tanımladığı takipçilerinin dışında kalanların haklarını ihlal etmesi ve bu kesimleri dışlaması. İkincisi, milletin iradesinin temsilcisi olduğunu iddia ettiği popülist yöneticilerin (parti ve/veya lider) anayasal haklar veya demokratik anayasal kurumlar gibi engelleri tanımaması. Örneğin, Peronist dönemin belki de en önemli entelektüeli olan Jauretche, popülist demokrasi anlayışını şu şekilde tarif eder: “Aslında durum basit: bizden demokrasinin parlamentoya, yargı sistemine, kurumlara– yani rejimin manipüle ettiği şekli taraflarına– sahip olmak olduğuna inanmamızı istiyorlar. Halbuki bize göre demokrasi halkın yönetimidir, parlamentoya veya parlamentosuz, hâkimlerle veya hâkimsiz” (akt. Ben Plotkin, 2003: 9). Elbette bu görüş, bu kurumlar olmadan, halkın iradesinin kurulamayacağını yadsıdığı gibi, halkın yöneticilerden hesap sorma gücünü de tamamen kaybedecek olduğunu da gözardı etmektedir.

Bu konuda aynı zamanda canlı bir kuramsal tartışma da bulunmaktadır. Bu kuramsal tartışmayla ilgili olarak, Kaltwasser, popülizm ve demokrasi ilişkisi üzerine kendi önerdiği minimal yaklaşım dışında literatürde iki farklı yaklaşım olduğunu iddia eder – liberal ve radikal yaklaşımlar (2012: 184-208). Kaltwasser’e göre, liberal yaklaşım popülizmi demokrasi için tehlike olarak okurken, esasen Laclau ve Mouffe’un örneklediği radikal yaklaşım popülizmi demokrasinin temel bir ögesi olarak görür (s. 186-192). Gerçekten de Laclau ve Mouffe hem beraber yaptıkları çalışmada, hem de ayrı ayrı çalışmalarında liberal demokrasiyi konsensüs eğilimi, dolayısıyla da çatışmayı ve siyaseti dışlaması nedeniyle eleştirmişlerdir. Ayrıca, kendi radikal demokrasi talepleri içinde de popülizme merkezi bir yer ayırmışlardır (Laclau ve Mouffe, 1985; Mouffe, 2000; Laclau, 2005; popülizmin demokrasi taahhüdü de içerdiği iddiaları için bkz: Arditi, 2005: 72-98 ve Panizza, 2005b: 28-31)¹⁶. Yukarıda da özetlendiği gibi, Laclau’nun

¹⁶ Her ne kadar Kaltwasser Canovan’ı da, demokrasinin kurtarıcı ve pragmatik iki yüzü olduğu ve popülizmin demokrasiyle her zaman beraber yaşayacağı (kurtarıcı siyasetin temsilcisi olarak)

çerçevesinde, popülizmin demokrasiye katkısı şudur: farklı ama yönetimden karşılık bulamamış taleplerin arasındaki farkların matlaşması, “halk” ismi altında düşmana (oligarşi veya müesses nizam) karşı birleşmesi, siyasete toplumsal çatışmayı sokarak siyaseti idareden ayırması, böylelikle de demokrasi idealini gerçekleştirmesidir (2005). Ancak Arato’nun da Laclau’nun popülizm anlayışını eleştirdiği makalesinde belirttiği gibi, Laclau’nun popülizmi yücelten siyasal teolojisinin diktatörlüğe meşruluk kazandırmak gibi otoriter yansımaları vardır (2015: 31-58). Bunun nedenini ise, Arato, bu popülizm anlayışının, ‘halk’ kavramına kutsallık özelliği yükleyerek, ‘iç düşmanları’ insani niteliklerden yoksun kılma eğilimi ve otoriter liderliğe yatkınlığıyla açıklar (2015: 50-51). Gerçekten de, Laclau’nun çerçevesinde, “halk” ortaya çıktıktan ve bir lidere duygusal yatırım yaptıktan sonra, hem dışarıda kalanların kaderinin ne olacağı belirsizdir, hem de o duygusal yatırım yapılan liderin nasıl sorumlu tutulabileceği.

Liberal yaklaşımlarsa, Kaltwasser’in de gözlemlediği gibi, popülizme patolojik olarak bakma eğilimi gösterirler ve popülizmin demokrasi açısından içerdiği tehditlere yoğunlaşırlar (2012, 186-189). Ancak hem popülizmin demokrasi için tehlikeler içerdiğini belirten her liberal popülizme patolojik olarak bakmaz, hem de farklı perspektiflerden benzer sonuçlara ulaşan çok sayıda başka araştırma da vardır. Urbinati, aşırı sonucu faşizm olabilen popülist ideolojinin, birliği eşitliğin yerine koyduğunu ve bundan dolayı sosyal ve siyasal çoğulculuğa karşı olduğunu söyler (1998: 112). Abst ve Rummens, Lefort’un demokrasilerde gücün merkezinin boş alan olduğu iddiasını kullandıkları derinlikli makalelerinde, ‘tam popülizmin’ proto-totaliter olduğunu ve demokrasiye karşı tehlikeli bir tehdit olduğunu iddia ederler (2007, 405- 424). Bu iddialarını da demokrasi ve popülizm arasındaki mantık farkıyla temellendirirler. Demokraside açık ve çoğulcu bir toplum, siyaset sahnesinde sembolik olarak birleşmekte ve halkın iradesi açık süreçlerle hep yeniden kurulmakta iken; popülizmde, homojen ve en başından egemen olarak kurgulanan muhayyel bir halk imgesi bulunmakta, bu da demokratik süreçlerin ve bireysel farkların önünü kapatmaktadır (412, 415-416 ve 420). Espejo, nitelikli kavramsal ayrımlar yaptığı makalesinde, popülistlerin de liberallerin de halk imgesini kullandığını, ancak bu

---

belirlemelerinden dolayı bu kategoriye dahil etse de, Canovan’ın çerçevesinde popülizmin de, inanç siyasetinin de ayrıcalıklı bir normatif statüsü yoktur (1999).

kavrama farklı anlamlar yüklediklerini belirtir (2015, 59-90). Espejo, liberallerin halkı ve halkın iradesini, sınırları belirsiz, dağınık ve değişken olarak; popülistlerinse, sınırları belli ve zaman içinde sabitlenmiş olarak kurguladıklarını ifade eder. Bundan dolayı, popülistlerin yine halk kavramını sıkça kullanan liberallerden farklı olarak, kendilerini sınırlamadıklarını (öz sınırlarının olmadığını) ve halk adına her istediklerini sınırsızca yapabilmelerinin meşru olduğunu düşündüklerini söyler (2015: 79).

İktidardaki popülizminin otoriterleştirici etkisi üzerine kuramsal çalışmaların iddiaları, rekabetçi seçim kurumunun modern demokrasinin içindeki yeri belirlenerek somutlaştırılabilir (Sözen, 2015). Genelde popülistler, yozlaşmış bir azınlığın yönetimi ya da müesses nizam diye tanımladıkları var olan yapıyla mücadelelerinde, modern liberal temsili demokrasinin bütün kurumlarını dışlamazlar. Bu siyasal kurumlar bütününden, bireysel siyasal özgürlükler ve anayasal denge-fren mekanizmaları kısımlarını ötelerken (veya onlara saldırırken), rekabetçi seçimler kısmına olumlu yaklaşırlar ve hatta onu kutsallaştırırlar. O halde popülizm-demokratik rejim ilişkisini daha iyi anlamak için rekabetçi seçimlerin demokratik sistemler içindeki yerini iyi belirlememiz gerekir. Bu, Atina demokratik deneyimi ve Manin'in demokrasi kuramı (1997) gözönünde bulundurularak yapılabilir. Bu pencereden de, genelde en demokratik kurum olarak nitelendirilen rekabetçi seçimlerin, özgürlükler ve yöneticilerin önündeki anayasal kısıtlarla beraber var olmadıkları sürece, demokratik bir kurum işlevi görmeyeceği (modern demokrasilerin otoriter özelliklerini öne çıkartarak) iddia edilebilir. Bunun nedeniyse, esasen, seçimlerle gelen yöneticilerin modern demokrasilerde önceden belirlenmiş politikalar uygulamak üzere değil, çok daha geniş bir şekilde, yönetmek üzere iktidara gelmeleridir. Bundan dolayı, eğer seçimler modern demokratik kurumlar silsilesi içinde yalnızlaşırsa, yöneticilerin yönetilenlerden özerkliği arttıracaktır. Çünkü, her ne kadar liberal temsili sistemin kurucuları tarafından demokrasiyi geliştirmesi için tasarlanmamış olsalar da, bireysel ve kolektif siyasal özgürlükler ve anayasal denge ve denetleme mekanizmaları, rekabetçi seçimlerle birleştiği zaman modern demokrasinin otoriter özelliklerini kısmen de olsa hafifletirler (birbirlerini denetleyen yöneticileri yurttaşlar karşısında kısmen güçsüzleştirirler ve yurttaşların onları hesap vermeye zorlamasını olanaklı kılarlar).

Zaten, yöneticilere geniş özerklik tanısı da, yurttaşları yöneticiler karşısında güçlendiren mekanizmalar da içerdiği için, Manin, modern, liberal, anayasal, temsili demokrasiyi oligarşik (otoriter) değil, bir karma rejim (Aristo'nun tanımladığı şekliyle oligarşik ve demokratik öğeleri birleştiren) olarak tanımlar (1997; ayrıca bakınız Aristo, 1996: 154; Pasquino, 2009: 297-307).

Bu karma rejimde de, farklı düzenlemeler, rejimi aynı anda hem demokrasiye hem de otoriterliğe doğru iter ve bu bütünden tekil kurumları (seçimler gibi) demokratik veya otoriter diye seçip ayırmak mümkün değildir. Bundan dolayı, iktidardaki popülistler, liberal demokraside var olan kurumların ötesinde yurttaşları yöneticiler karşısında güçlendirecek demokratik mekanizmalar yaratmadıkları sürece, seçimleri yalnızlaştırarak, halkın egemenliği iddialarının tam tersine yol açacak ve yöneticilerin egemenliğini sağlayacaklardır (Sözen, 2015). Bu şekilde düşünülürse, iktidardaki popülizmin siyaset tasavvurunun gerçekleşmesi halinde gerçekleşecek olanın, sıkça iddia edildiği gibi çoğunluğun tiranlığı dahi değil, kendilerini çoğunluğun temsilcisi olarak kabul ettirebilmiş bir azınlığın tiranlığı olacağı düşünülebilir (Sözen, 2015).

Burada özetlenen popülizmin otoriterleştirici bir ideoloji olduğu iddialarına karşı, farklı bir itiraz daha vardır. Kaltwasser ve Mudde, popülizmin otoriter olarak nitelendirilmesine karşı çıkarak, popülist ideolojinin ne kesinlikle otoriter ne de kesinlikle demokratik olarak nitelendirilebileceğini ve demokrasiye hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin olduğunu belirtirler. Ayrıca, doğrusunun bu ilişkinin ampirik olarak çalışılması olduğunu da iddia ederler (2012: 1-26; ayrıca bkz: Kaltwasser, 2012; Mudde ve Kaltwasser, 2017: 79-96). Bu ampirik çalışma vurgusuna rağmen, demokrasi (Dahl'ın hem katılım hem de rekabet boyutlarını içeren usul temelli tanımını kullanarak) ve popülizm (zayıf-merkezli bir ideoloji tanımını kullanarak) ilişkisiyle ilgili bazı hipotezler de ortaya atarlar (2012: 20-25). Yazarlara göre, bu ilişkinin yönünü ve gücünü belirleyen iki bağlamsal faktör bulunmaktadır. Birincisi, popülizmin hükümette mi muhalefette mi olduğu; ikincisiyse, popülizmin ortaya çıktığı demokrasinin, pekişmiş bir demokrasi olup olmadığı. Yazarlar iktidardaki popülizmin pekişmemiş demokrasilerde “önemli olumsuz” etkileri, pekişmiş demokrasilerde de “kısmi olumsuz” etkileri olacağı

varsayımında bulunurlar. Muhalefetteki popülizminse, pekişmemiş demokrasilerde “kısmi”, pekişmiş demokrasilerde de “çok az” olumlu etkisi olacağını beklediklerini belirtirler (2012: 25).

Ancak, yazarlar, popülistlerin iktidara geçtiği durumlarda, yani düşüncelerini hayata geçirebilecek güç alanı elde ettiklerinde, hem pekişmiş hem de pekişmemiş demokrasilerde olumsuz etki yapmasını beklediklerine göre, popülizmin esasında otoriter bir ideoloji olduğunu da örtük bir şekilde kabul etmiş olmaktadırlar. Popülizmin muhalefetteyken demokrasiye olumlu etki yaptığı iddialarının temeliyse, yukarıda da tartışıldığı gibi, popülistlerin oturmuş siyasal partiler tarafından ötelenmiş bazı konuları demokratik siyasetin gündemine taşınmaları ve kendini dışlanmış hisseden bazı grupların taleplerini seslendirmeleri gibi konulardır (Mudde ve Kaltwasser 2012: 20-21; 2017: 79-96). Ancak, muhalefetteyken siyasete olumlu etkiler yapma durumu, popülizme özgü değildir. Her güçlü ve radikal muhalefet hareketi (sosyalist, komünist, post-materyalist, köktenci ve başkaları) müesses nizamı sarsarak siyaseti canlandırabilir ve o güne kadar ötelenmiş hissiyatın sesi olabilir.

Sonuçta, iddia edilebilir ki, Laclau ve Mouffe gibi farklı ve ideal bir demokrasi tanımının penceresinden bakmadıkça, Dahl’inki gibi somut demokrasileri göz önünde bulunduran tanımlarla ilerledikçe, popülizmin demokrasiye kendisine özgü olumlu etkilerinin olacağını kurgulamak zordur.

4. Temsili Liberal Anayasal Demokrasinin Popülist İtirazla İmtihani

Bu bölümde en azından rekabetçi seçimlerin olduğu rejimlerde, popülizmle baş etme yöntemleri tartışılmaktadır. Bu tartışma, muhalefetteki popülizmle mücadele yöntemlerini özetledikten sonra, iktidardaki popülizmle baş etme yöntemlerine yoğunlaşmaktadır¹⁷.

Muhalefetteki popülizm ve stratejiler

¹⁷ Tabii, bundan önce demokratik rejimin devamı için popülizmle mücadele edilmeli midir sorusu sorulabilir. Bu sorunun yanıtı, yukarıda özetlenen akademik literatürün çoğunlukla popülizmin otoriterlik tehlikesi taşıdığı iddiaları göz önünde bulundurulursa, koşullu da olsa evettir.

Güçlü bir muhalefet haline gelmiş popülizmle mücadelenin siyasal stratejilerini değerlendirmeden önce belirtmek gerekir ki, muhalefetteki popülizmle en etkin yöntem herhalde popülizmin ortaya çıkma ve güçlenme sebepleri neler ise o konulara yoğunlaşmaktır. Popülizmin talep temelli açıklamalarını göz önünde bulundurarak sosyo-ekonomik eşitsizlik, siyasal elitin toplumsal taleplere yanıt vermemesi, yolsuzluk gibi sorunlarla mücadelenin popülizmin güçlenmesini engelleyebileceği iddia edilebilir. Arz-temelli açıklamalarını ciddiye alırsak da parti sistemindeki aktörlerin birbirlerine fazla yaklaşmaması, demokratik yönetişimin gelişmesi gibi önerilerde bulunulabilir (Buna benzer öneriler için Mudde ve Kaltwasser 2017, 109-116; Hawkins 2016, 242- 257)¹⁸. Ancak, bu önerilerin hepsi fazlasıyla soyuttur ve hatta anlamsızdır, çünkü yapıların içinde birbirleriyle yarışan aktörlerin kendi çıkarlarını bir tarafa bırakıp yapısal sorunları çözmelerini beklemektedir. Daha anlamlı olansa yükselen muhalefetteki popülizmle ilgili siyasal aktörlerin stratejik olarak neler yapabileceği tartışmasıdır.

Bu konu da akademik olarak doğrudan çok az çalışılmıştır. Ancak, özellikle Batı Avrupa bağlamında, muhalefetteki aşırılıkçı partiler (bazıları aynı zamanda popülist de olan aşırı sağ partiler) konusunda demokrasiler ne yapmalı konusunda bir tartışma bulunmaktadır. Bu konuda ortaya atılmış temel kavramları tanıtmadan önce Batı Avrupa demokrasilerinin bu partilere yaklaşımı arasında farklılıklar olduğunu belirtmek gerekir. Örneğin, İtalya, Danimarka, Avusturya gibi ülkelerde aşırı sağ partilere karşı içleyici ve yatıştırıcı stratejiler izlenirken, Fransa ve Belçika gibi ülkelerde dışlayıcı politikalar güdülmüştür (Abst ve Rummens, 2010: 649).

Aslında aşırı sağ ile mücadele için ortaya atılsa da, muhalefetteki popülizmle mücadele yöntemi olarak popülizm literatüründe de referans verilen kavramlardan biri militan demokrasidir. Bu demokrasi anlayışına göre, demokrasiler kendilerini korumak için aşırılık yanlısı siyasal güçleri yasaklamalıdır. Ancak bu demokrasi anlayışının, daha esnek ve demokrasinin genel kabul gören bazı özelliklerine de vurgu yapan popülizmle mücadelede uygun yöntem olmadığı, popülizmin otoriterlik tehlikesi taşıdığına inanan

¹⁸ Hatta Urbinati'nin ve Canovan'ın farklı perspektiflerden iddia ettikleri gibi eğer entelektüellerin demokrasinin dilini daha iyi aktarılabilir şekilde kurgulayacak ideolojik çalışmalardan ve siyasetten geri durması popülizmin güçlenme sebeplerinden biriye, entelektüellerin siyasallaşması da öneri listesine eklenebilir (Urbinati, 1998; Canovan, 2002).

sosyal bilimciler tarafından dahi kabul edilmiştir (Muller, 2014: 491; Mudde ve Kaltwasser, 2017: 108-109).

Aşırı sağ popülist partilerin koalisyon kurabilecek sandalyeye eriştiği Belçika, Avusturya gibi bazı ülkelerde ortaya atılmış bir başka yöntemse, popülist partinin çevresinde bir güvenlik kuşağı (*cordon sanitaire*) örmektir. Bir başka ifadeyle, bu partileri tecrit etmek ve iktidar ortağı yapmayı reddetmektir (de Lange ve Akkerman, 2012: 40-45; Pauwels, 2010: 1009-1029; Albertazzi ve McDonnell, 2008: 8). Benzer bir dışlama mekanizmasını meşrulaştırmak için Avusturya'da ortaya atılmış bir başka kavram ise anayasal kemerdir (Felland, 2012: 120). Bu kavrama dayanan görüşe göre, Avusturya'nın aşırı sağ popülist partisi Haider'in FPÖ'sü Avusturya'nın anayasal kemerinin dışına düşmektedir ve bundan dolayı diğer partiler tarafından hükümetten dışlanmalıdır. Ancak, bu şekilde bir tecrit de popülizmin kendi içinde türdeş bir halk bloğu ve karşısında yine kendi içinde türdeş müesses nizamı oluşturan bir elitler bloğu iddiasına güç kazandırma tehlikesi taşır (de Lange ve Akkerman, 2012: 45; Felland, 2012: 120-121).

Dışlamayı vurgulayan fikirler yerine, akademik literatürde (Batı Avrupa'da aşırı sağ konusunda) dışlama ve işleme stratejilerini dikkatli bir şekilde birleştirmek gerektiği de iddia edilmektedir. Örneğin Abst ve Rummens, dışlama ve dâhil etme stratejilerini, aşırılıkçı kesimlerin güce yakınlıklarına göre birleştirmeyi önermektedirler (2010: 649-665; ayrıca bkz: Capoccia, 2007: 3-26 ve 47-67). Ancak, özellikle popülizmin ortaya çıkmasının siyasal ve toplumsal koşulları şiddetliyse, yukarıdaki daha sert stratejilerin ters tepme ihtimali yüksek olduğu gibi, Hawkins'in de Venezuela örneği üzerinden belirttiği gibi, bu daha nüanslı fikirlerin de pratikte boşa düşmesi kuvvetle muhtemeldir (2016: 246-247).

İktidardaki popülizm ve muhalefet

Yakın zamana kadar, popülizmin, içerdiği siyasal/bürokratik elit ve müesses nizam karşıtlığı sebebiyle, bir iktidar değil muhalefet ideolojisi olduğu ve iktidara geldiği zaman yaşayamayacağı iddia edilmiştir. Örneğin Taggart, iktidardaki popülizmin zaman içinde daha az popülist olmak zorunda kalmasını ya da iç çatışmalar yaşamasını ve

çökmesini bekler (2000: 100). Meny ve Sarel de benzer şekilde şöyle bir iddiada bulunur: “popülist partiler, doğaları gereği, hükümet partileri olarak ne dayanıklı ne de sürdürülebilirlerdir. Kaderleri ana akıma eklenmek, yok olmak ya da sürekli muhalefette kalmaktır... Güçsüzlüklerinin altında, kurmak bir yana, tam ifade bile edemedikleri alternatif demokrasi rejimi hayali yatar” (2002: 18). Zaten ilk ifade edildiklerinde de sorunlu olan bu beklentiler ve iddialar 2000’li yıllardan bugüne çok sayıda ülkede popülistliklerinden hiçbir şey kaybetmeden uzun süre iktidarda kalan iktidarlar tarafından yanlışlanmışlardır. Bu bölümde de iktidardaki popülistler hakkında iki temel konu tartışılmaktadır. İlk olarak, popülistlerin iktidar kendilerindeyken ‘ahlaken üstün ama mazlum halkın temsilcileri’ fikrini nasıl yeniden üretebildikleri; ikinci olarak da, popülist iktidarlara karşı duran aktörlerle bu iktidarların mücadelesi.

Popülizmin iktidarda varlığını sürdürebilmesiyle ilgili ampirik örnekler ve popülist ideolojinin temel öğeleri gözönünde bulundurularak üç farklı varsayımda bulunulabilir. Birincisi, modern demokrasilerde seçimlerle yürütme organını ele geçirmek, gücün tamamını ele geçirmek anlamına gelmemektedir. Yürütme organının kontrolü bir kişi veya partideyken de, meclis, yüksek yargı organları gibi denetleme mekanizmaları çalışmaya devam eder veya devletin bürokrasisi belli konularda direnç gösterebilir.¹⁹ O halde modern demokrasinin bu kurumları, iktidardayken de, ‘elitlerin’, ‘iç düşmanların’, ‘bürokratik oligarşinin’, ‘müesses nizamın’ engellediği ‘milli iradenin temsilcileri’ fikrinin yeniden üretilmesini olanaklı kılar. İkinci olarak, popülistler ahlaki bir halk/elitler ayrımı yaparak, asıl sorunun ideolojik farklar, politik farklar değil toplumsal kimlikler olduğunu iddia ederler. Bundan dolayı, popülistler toplumsal yapıyı tamamen alt-üst eden devrimci hareketler de olmadıkları için, her zaman iktidarlarına rağmen kendilerini engelleyen güçlü elitler olduğunu iddia edebilirler. Bu elitler, iktidardaki sol popülizm için, hiçbir zaman tam anlamıyla kamulaştırma gerçekleştirmediği sürece, genelde oligarşi diye tanımladıkları ekonomik elitlerin gücü iken; sağ popülistler için daha çok bir kimlik (etnik kimlik de olabilir veya Türkiye’deki gibi laik kimlik de) olarak ortaya çıkar. Bu grupların siyasal gücü devam etmese bile,

¹⁹ Ayrıca, başarılı popülist iktidarların olduğu bağlamlar genelde tam demokrasi olmadıkları için, bu rejimlerde güçlü ekonomik elitler, ordu gibi ek veto oyuncularını da bulunur, bundan dolayı, bu belirleme onlar için daha da geçerlidir.

iktidardan ve hatta bütün devlet aygıtlarından tamamen dışlansalar bile, toplumsal olarak güçleri kısmen de olsa devam ettiği sürece, popülist iktidarlar tarafından tabanlarına tehdit unsuru olarak sunulabilirler. Son olarak, popülizmin yükselişine ilgili, yukarıda da belirtildiği gibi, halkın yükselen toplumsal hoşnutsuzluklar ve ezilmişlik hisleri üzerinden tanımlandığı, literatürde çokça vurgulanmıştır. Ancak, bu hissiyatın, iktidar kanalıyla toplumsal içlenme gerçekleştiikten sonra veya Avrupa ve Kuzey Amerika sağ popülizmindeki gibi zaten güçlü olan grupların popülizmin tabanını oluşturduğu durumlarda, hınç (*ressentiment*) ve tahakküm isteğine dönüşmesi de mümkündür. Tahakküm de iktidar gerektirir.

Kaltwasser ve Taggart, 2016 yılında *Democratization* dergisine hazırladıkları dosyaya yazdıkları girişte, uluslararası aktörler hariç, popülist iktidarlarla mücadele edebilecek ulusal dört aktör belirlerler: Ana akım partiler, sivil toplum örgütleri, anayasa mahkemeleri ile diğer özerk örgütler ve medya (2016: 201-220). Ancak aynı sayının popülistlerin uzun süre iktidarda kaldığı örneklerin vaka araştırmaları (Macaristan, Venezuela, Ekvador), bu aktörlerin hiç birisinin başarılı olamadığını ortaya koyarlar (Batory, 2016; Hawkins, 2016; de la Torre ve Lemos, 2016). Bu tartışmalara ve diğer iktidardaki popülizm örneklerine bakarak çeşitli yorumlarda bulunulabilir. İlk olarak, iktidardaki popülistlerin muhalif partilerin alanını sürekli daraltmasına ek olarak, bir ülkede güçlü bir popülist iktidar varsa, zaten geleneksel ('eski rejimle' özdeşleşmiş) muhalif partilerin meşruiyet sıkıntısı vardır (Hawkins, 2016; Levitsky ve Loxon, 2012). İkinci olarak, birçok popülist iktidarda, muhalefet sokak siyasetine dönmüştür, ancak bu çeşit siyasetin de sınırları vardır. Bunun bir nedeni toplumun ikiye ayrıldığı seçimlerde rakamların zaten belli olmasıdır. Diğeri de popülist iktidarların da kendi seçmenlerini sokağa dökmekten çekinmemeleridir (de la Torre, 2015; Hawkins, 2016). Üçüncü olarak, Anayasa Mahkemeleri ve yüksek yargı, belki de iktidardaki popülistlere düzenli olarak direnen tek aktördür (Taggart ve Kaltwasser, 2016). Bu müdahale pekişmiş demokrasilerde iktidarı kısıtlamak bakımından işe yarayabilse de (İtalya'da Berlusconi'ye karşı olduğu gibi), popülistlerin iktidarda uzun süre kaldığı ve güçlü popülist hareketlerin bulunduğu ülkelerde başarısız olmuştur. Bu süreçlerde, yargıdan gelen itiraz popülist ideolojinin halka karşı elitler iddiasını kuvvetlendirmiş ve

yargının yeniden yapılandırılmasının önünü açmıştır (Batory, 2016; Hawkins, 2016; de la Torre ve Lemos, 2016). Bu yeniden yapılandırma da en azından bazı ülkelerde yöneticileri denetlemekle görevli yargıyı tersine çevirmiş ve yargı muhalefeti denetleme ve susturma aracına dönmüştür. Son olarak, medya, her ülkede yargı gibi mutlaka itiraz etmemiş olsa da, uzun süreli popülist iktidarlar döneminde yargıya benzer süreçlerden geçmiştir (Batory, 2016; Hawkins, 2016).

Gerçekten de popülist iktidarlar eğer iktidardayken yargı ve medya denetimi gibi engelleri de ortadan kaldırmayı başardılarsa, seçimli bir ortamda muhalefet etmenin en zor olduğu iktidar/rejim tiplerinden birini oluştururlar. Bir başka ifadeyle, otoriter rejimler arasında muhalefetin en maliyetli olduğu rejim popülist rekabetçi otoriter rejim olabilir. Çünkü eğer, olumlu bir çerçevede de olsa Laclau'nun belirttiği gibi, popülist bir lidere 'halk' tarafından 'duygusal yatırım' yapılmışsa, bu bağ, artık yöneticilerin önünde son kalan ve zayıf bir hesap verme mekanizması olan seçim mekanizmasının da işlevini yitirmesine yol açma tehlikesi taşır. Ayrıca, yine literatür değerlendirmesi sırasında vurgulandığı gibi, bu çeşit rejimlerde muhalefet etmek daha da maliyetlidir. Çünkü muhalifler ahlaki bir ayırım olan 'halk' kategorisinin dışına düşerler ve 'halkın esenliğinin' önünde engel olarak görülürler.

5. Sonuç

Son yıllarda, popülizm üzerine yapılan hem kuramsal hem de ampirik çalışmaların sayısı hızla artmıştır. Ayrıca, son dönemde yapılan çalışmalarda, hem popülizm kavramının sınırları daha iyi çizilmeye hem de karşılaştırmalı bir perspektifle yapılan çalışmalar sayesinde bölgesel kısıtlar (Latin Amerika, Batı Avrupa gibi) aşılmaya başlamıştır. Tabii, sosyal bilim literatürlerinin çoğunda olduğu gibi, popülizm olgusunu çevreleyen çoğu konuda, literatürün bulgularını net bir şekilde listelemeye izin verecek bir ortaklaşmadan söz etmek zordur. Buna rağmen literatüre dayanarak belli belirlemelerde bulunulabilir. Öncelikle, popülizmin yükselişte olduğu iddiası, sadece popülizm literatüründe değil, kanaat dünyasında da üzerinde anlaşma olan bir konu gibi görünmektedir. İkinci olarak, literatürün popülizm-demokrasi ilişkisine yoğunlaşan kısmındaki çalışmalarda, en azından iktidardaki popülizmin liberal anayasal demokrasi

açısından tehlikeler içerdiği konusunda, farklı perspektiflerden ciddi bir bilgi birikimi oluşmuştur. Son olarak, daha az çalışılan bir konu olsa da, iktidara geldikten sonra, popülistlerin demokratik aktörlerin baş etmesi zor bir muarız oluşturduğu da, literatüre dayanarak iddia edilebilir. Bunlara rağmen, belki de, birikimsiz (avam/plebyen) bir ideoloji veya irrasyonel olarak değerlendirildiği için, pekişmiş demokrasilerde de, karma rejimlerde de, popülist olmayan entelektüellerde ve siyasetçilerde popülistlerin başarı şansını küçümseme veya bir rakamsal çoğunluğu uzun süre peşlerinden sürükleyebileceklerini kabul edememe eğilimi gözlemlenebilir. Popülistlerin dünyanın başka bölgelerindeki bu kadar başarısından sonra bile, Donald Trump'ın önce Cumhuriyetçi Parti'nin adayı olamayacağı, sonra da başkan olamayacağı iddialarının entelektüel çevrelerdeki yaygınlığı, şimdi de dönemini tamamlayamayacağı ya da tekrar seçilemeyeceği konularının Amerikan basınında sıkça dillendirilmesi bu duruma bir örnek oluşturabilir. Hâlbuki popülizm, özellikle de sağ popülizm, son yıllar içinde liberal anayasal demokrasiye ve onun kurumlarına karşı ortaya çıkmış en kuvvetli itirazdır ve hem güçlenme sebepleri hem de demokratik kurumlara verebileceği zarar ciddiye alınmalıdır.

Kaynakça

- Abts, K. ve Rummens, S. (2007) 'Democracy versus Populism', *Political Studies*, 55 (2), 405-424.
- Akkerman, T. (2012) 'Populism', H. K. Anheier ve M. Juergensmeyer (der.) *Encyclopedia of Global Studies* içinde, 137-1359.
- Albertazzi, D. ve McDonnell, D. (2008) 'Introduction: Sceptre and the Spectre', Albertazzi, D. ve McDonnell, D. (der.) *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy* içinde, New York: Palgrave, 1-11.
- Anria, S. (2016) 'More Inclusion Less Liberalism in Bolivia', *Journal of Democracy*, 27 (3), 99-108.
- Arato, A. (2015) 'Political Theology ve Populism', C. de la Torre (der.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives* içinde, Lexington: University of Kentucky Press, 31-58.
- Arditi, B. (2005) 'Populism as an Internal Periphery of Democratic Politics', F. Panizza (der.), *Populism and the Mirror of Democracy* içinde, London: Verso, 72-98.
- Aristotle (1996) *The Politics and the Constitution of Athens*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Barney, D. D. ve Laycock, D. (1999) 'Right-Wing Populists and Plebiscitary Politics in Canada', *Party Politics*, 5 (3), 317-339.
- Barr, R. (2009) 'Populists, Outsiders ve Anti-Establishment Politics', *Party Politics*, 15 (1), 29-48.
- Batory, A. (2016) 'Populists in government? Hungary's "system of national cooperation"', *Democratization*, 23 (2), 283-303.
- Ben Plotkin, M. (1998) The changing perceptions of Peronism: A review essay. J. P. Brennan (der.) *Peronism and Argentina* içinde, Wilmington, Delaware: SR Books, 29-55.
- Ben Plotkin, M. (2003) *Manana es San Peron: a cultural history of Peron's Argentina*. Wilmington, Delaware: SR Books.
- Betz, H.G. (1993) 'The New Politics of Resentment: Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe', *Comparative Politics*, (25) 4, 413-427.
- Brewer-Carias, A. R. (2010) *Dismantling Democracy in Venezuela: The Chavez Authoritarian Experiment*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Capoccia, G. (2007) *Defending Democracy: Reactions to Extremism in Interwar Europe*, Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Carrion, J. (2006), 'Introduction', J. Carrion (der.) *The Fujimori Legacy: The Rise of Electoral Authoritarianism in Peru* içinde, University Park, Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 1-12.
- Canovan, M. (1999) 'Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy', *Political Studies*, 47, 2-16.
- Canovan, M. (2002) 'Democracies and the Populist Challenge', Meny, Y. ve Surel, Y. (der.), *Democracies and the Populist Challenge* içinde, Basingstoke: Palgrave, 25-43.
- Canovan, M. (2005) *The People*, Cambridge: Polity Press.
- Dahl, R. A. (1975) *Polyarchy: Participation and Opposition*, New Haven, London: Yale University Press.
- Dahl, R. A. (1989) *Democracy and Its Critics*, New Haven, London: Yale University Press.

- Deegan-Krause, K. (2012) 'Populism, Democracy, and Nationalism in Slovakia', C. Mudde ve C.R. Kaltwasser (der.) *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy* içinde, Cambridge: Cambridge University Press, 182-204.
- De Lange, S. L. ve Akkerman, T. (2012) 'Populist Parties in Belgium: a Case of Hegemonic Liberal Democracy?' C. Mudde ve C.R. Kaltwasser (der.) *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy* içinde, Cambridge: Cambridge University Press, 27-45.
- De la Torre, C. (2000) *Populist Seduction in Latin America: The Ecuadorian Experience*, Athens: Ohio University Center for International Studies.
- De la Torre, C. ve Arnson, C. J. (2013), 'Introduction: The Evolution of Latin American Populism and Debates Over Its Meaning', C. de la Torre ve C.J. Arnson (der.), *Latin American Populism in the Twnty-First Century* içinde, 1-35.
- De la Torre, C. (2015b) 'The Contested Meanings of Insurrections, the Sovereign People and Democracy in Ecuador, Venezuela, and Bolivia', C. de la Torre (der.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives* içinde, Lexington: University of Kentucky Press, 349-371.
- De la Torre C. ve Lemos A. O. (2016) 'Populist Polarization and the Slow Death of Democracy in Ecuador', *Democratization*, 23 (2), 221-241.
- Di Tella, T. (1965) *El Sistema Politico Argentino y la Clase Obrera*. Buenos Aires: Eudeba.
- Eatwell R. (2003) 'Ten Theories of the Extreme Right', P.H. Merkl ve L. Weinberg (der.) *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century*, Londra: Frank Cass Publishers, 45-70.
- Espejo, P. O. (2015) 'Power to Whom? The People between Procedure and Populism', C. de la Torre (der.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives* içinde, Lexington: University of Kentucky Press, 59-90.
- Felland, F. (2012) 'Populism in government: the case of Austria (2000–2007)', C. Mudde ve C.R. Kaltwasser (der.) *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy* içinde, Cambridge: Cambridge University Press, 113-135.
- Freeden, M. (1996) *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*, Oxford: Oxford University Press.
- Germani, G. (1967) 'Transformation of the Social and Political Structure', J.R. Barager (der.) *Why Peron came to power: the background to Peronism in Argentina* içinde. New York: Alfred A. Knopf, 110-126.
- Germani, G. (1978) *Authoritarianism, Fascism, and National Populism*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Books.
- Bonikowski, B. ve Gidron, N. (2013) 'Varieties of Populism: Literature Review and Research Agenda', Weatherhead Working Paper Series, No. 13-0004.
- Hawkins, K. A. (2009) 'Is Chávez Populist? Measuring Populist Discourse in Comparative Perspective', *Comparative Political Studies*, 42 (8), 1040-1067.
- Hawkins, K. A. (2010) *Venezuela's Chavismo and Populism in Comparative Perspective*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hawkins K. A. ve Kocijan, B. (2013) 'Codebook for Measuring Populist Discourse', Populist Discourse Project at Central European University.

- Hawkins K. A. (2016) Responding to Radical Populism: Chavismo in Venezuela, *Democratization*, 23 (2), 242- 262.
- Horowitz, J. (1990) *Argentine Unions, the State, & the Rise of Peron, 1930-1945*. Berkeley, California: University of California, Berkeley, International and Area Studies.
- Ignazi, P. (2003) *Extreme Right Parties in Western Europe*, Oxford: Oxford University Press.
- James, D. (1988) *Resistance and Integration: Peronism and the Argentina Working Class, 1946-1976*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Jansen, R. S. (2015) 'Political Mobilization: A New Theoretical Approach to Populism,' in C. de la Torre (der.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives* içinde, Lexington: University of Kentucky Press, 159-188.
- Kaltwasser, C. R. (2012) 'The Ambivalence of Populism: Threat and Corrective for Democracy', *Democratization*, 19 (2), 184-208.
- Kaltwasser, C. R. (2015) 'Explaining the Emergence of Populism in Europe and the Americas', in C. de la Torre (der.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives*, Lexington: University of Kentucky Press, 189-227.
- Kaltwasser, C. R. ve Taggart, P. (2016) Dealing with Populists in Government: a Framework for Analysis, *Democratization*, 23 (2), 201-220.
- Kazin, M. (1995) *Populist Persuasion: An American History*, Ithaca: Cornell University Press.
- Kenworthy, E.. (1973), 'Peronism: Argentina's Experiment with Populism', J.S.Tulchin (der.) *Problems in Latin American History: The Modern Period* içinde, New York: Harper & Row Publishers, 65-74.
- Kioupkiolis. A. (2016) 'Podemos: the Ambiguous Promises of Left-Wing Populism in Contemporary Spain', *Journal of Political Ideologies*, 21 (2), 99-120.
- Knight, A. (1998) 'Populism and Neo-populism in Latin America, especially Mexico', *Journal of Latin American Studies*, 30, 223-248.
- Kriesi, H. (2014) 'The Populist Challenge', *West European Politics*, 37 (2), 361-378.
- Laclau, E. (2005) *On Populist Reason*. New York: Verso.
- Laclau, E. ve Mouffe, C. (1985) *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, London: Verso.
- Levitsky, S. ve Way, L. (2010) *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes After tthe Cold War*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Levitsky, S. ve Loxton, J. (2012), 'Populism and Competitive Authoritarianism: the Case of Fujimori's Peru', C. Mudde, ve C.R. Kaltwasser (der.), *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy* içinde, Cambridge: Cambridge University Press, 160-181.
- Levitsky, S. ve Roberts, K.M. (2011) 'Introduction: Latin America's "Left Turn": A Framework for Analysis', Levitsky, S. ve Roberts, K.M. (der.) *The Resurgence of the Latin American Left* içinde, Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1-28.
- Lipset. M. S. (1960) *Political Man: The Social Basis of Politics*, Garden City, New York: Doubleday.

- Lopez Maya, M. (2015). 'Popular Power in the Discourse of Hugo Chávez's Government' C. de la Torre (der.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives* içinde, Lexington: University of Kentucky Press, 372-397.
- Mair, P. (1997) *Party System Change: Approaches and Interpretations*, Oxford: Oxford University Press.
- Mair, P. (2002) 'Populist Democracy vs. Party Democracy,' Y. Mény ve Y. Surel (der.), *Democracies and the Populist Challenge* içinde. Basingstoke: Palgrave, 81-98.
- Manin, B. (1997) *The Principles of Representative Government*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Meny, Y. ve Surel, Y. (2002) 'Constitutive Ambiguity of Populism', Meny, Y. ve Surel, Y. (der.), *Democracies and the Populist Challenge* içinde, Basingstoke: Palgrave, 1-21.
- Moffitt, B. (2015) 'Contemporary Populism and "The People" in the Asia-Pacific Region', C. de la Torre (der.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives* içinde, Lexington: University of Kentucky Press, 293-316.
- Moffitt, B. (2016) *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*, Stanford: Stanford University Press.
- Mouffe, C. (2000) *The Democratic Politics*, London: Verso.
- Mouffe, C. (2005) "'The End of Politics" and the Challenge of Right-Wing Populism', F. Panizza (der.), *Populism and the Mirror of Democracy* içinde, London: Verso, 50-71.
- Mudde, C. (2002) 'In the Name of the Peasantry, the Proletariat, and the People: Populisms in Eastern Europe', Meny, Y. ve Surel, Y. (der.), *Democracies and the Populist Challenge* içinde, Basingstoke: Palgrave, 214-232.
- Mudde, C. (2004) 'The Populist Zeitgeist', *Government and Opposition*, 39 (4), 542-563.
- Mudde, C. (2007) *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C. (2010) 'The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy', *West European Politics*, (33) 6, 1167 — 1186.
- Mudde, C. ve Kaltwasser, R. C. (der.) (2012) *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?* Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C. ve Kaltwasser, C.R. (2013) 'Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America', *Government and Opposition*, 48 (02), 147-174.
- Mudde, C ve Kaltwasser, R. C. (2017) *Populism*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Muller, J. (2014) "'The People Must Be Extracted from Within the People": Reflections on Populism', *Constellations*, 21 (4), 483-493.
- Murmis, M. ve Portantiero, J.C. (2004) *Estudios Sobre los Orígenes del Peronismo*, Buenos Aires: Siglo Veintiuno Editores.
- Munck, R. (1987) *Argentina from Anarchism to Peronism: Workers, Unions and Politics, 1855-1985*. London: Zed Books Ltd.
- O'Donnell, G. (1973) *Modernization and Bureaucratic Authoritarianism: Studies in South American politics*, Berkeley: Institute of International Studies, University of California.

- Oxhorn, P. (1998) 'The Social Foundations of Latin America's Recurrent Populism: Problems of Popular Sector Class Formation and Collective Action', *Journal of Historical Sociology*, 11 (2), 212-246.
- Panizza, F. (2005a) 'Unarmed Utopia Revisited: The Resurgence of Left-of-Center Politics in Latin America', *Political Studies* 53 (4), 716-734.
- Panizza, F. (2005b) 'Introduction: Populism and the Mirror of Democracy', F. Panizza (der.), *Populism and the Mirror of Democracy* içinde, London: Verso, 1-32.
- Pasquino, P. (2009) 'Machiavelli and Aristotle: The Anatomies of the City', *History of European Ideas*, 35, 397- 407.
- Pauwels, T. (2010) 'Explaining the Success of Neo-liberal Populist Parties: The Case of Lijst Dedecker in Belgium', *Political Studies*, 58, 1009-1029.
- Postero, N. (2010) 'Morales's MAS Government: Building Indigenous Popular Hegemony in Bolivia', *Latin American Perspectives*, 37 (3), 18-34.
- Postero, N. (2015) "'El Pueblo Boliviano, de Composición Plural": A Look at Pluranationalism Bolivia,' in C. de la Torre (der.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives* içinde, Lexington: University of Kentucky Press, 398-430.
- Resnick, D. (2015) 'Varieties of African Populism in Comparative Perspective', C. de la Torre (der.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives* içinde, Lexington: University of Kentucky Press, 317-348.
- Roberts, K. M. (2003) 'Social Correlates of Party System Demise and Populist Resurgence in Venezuela', *Latin American Politics and Society*, 45 (3), 35-57.
- Roberts, K. M. (2006) 'Populism, Political Conflict, and Grass-Roots Organization in Latin America', *Comparative Politics*, 38 (2), 127-148.
- Roberts, K. M. (2007) 'Latin America's Populist Revival', *SAIS Review*, 22 (1), 3-15.
- Roberts, K. M. (2012) 'Populism and Democracy in Venezuela under Hugo Chavez', C. Mudde ve C.R. Kaltwasser (der.) *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy* içinde, Cambridge: Cambridge University Press, 136-159.
- Roberts, K. M. (2015), 'Populism, Political Mobilizations, and Crises of Political Representation', C. de la Torre (der.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives* içinde, Lexington: University of Kentucky Press, 140-158.
- Rooduijn, M. ve Pauwels T. (2011) Measuring Populism: Comparing Two Methods of Content Analysis, *West European Politics*, 34 (6), 1272-1283.
- Rooduijn, M., de Lange, S. L. ve Brug, W. (2014) 'A Populist Zeitgeist: Programmatic Contagion by Populist Parties in Western Europe', *Party Politics*, 20 (4), 563-575.
- Rueschemeyer, D. (2004), 'Addressing Inequality', *Journal of Democracy*, 15 (4), 77-89.
- Schedler, A. (der.) (2006) *Electoral Authoritarianism*, London: Lynn Rienner Publishers.
- Seligson M. A. (2007) 'The Rise of Populism and the Left in Latin America', *Journal of Democracy*, 18 (3), 81-95.
- Seligson, M. A. (2007), 'The Rise of Populism and the Left in Latin America', *Journal of Democracy*, 18: 3, pp. 81-95.
- Sartori, G. (1987) *Theory of Democracy Revisited*, Londra: Chatham House.

- Sözen, Y. (2010) *Politics of the People: Hegemonic Ideology and Regime Oscillation in Turkey and Argentina*, Basılmamış Doktora Tezi, Department of Politics, New York University, September.
- Sözen, Y. (2015) 'Populism and Paradoxes of Liberal Constitutional Democracy', Midwest Political Science Association'da sunulmuş bildiri, Chicago.
- Sözen, Y. (2016) 'Populism and Democracy: Assessing Comparative Perspectives', *Global Affairs*, 2 (3), 361-366.
- Stanley, B. (2008) 'The Thin Ideology of Populism', *Journal of Political Ideologies*, 13:1, 95-110.
- Stavrakakis, Y. ve Katsambekis, G. (2014) 'Left-wing Populism in the European Periphery: the Case of SYRIZA', *Journal of Political Ideologies*, 19 (2), 119-142.
- Taggart, P. (2000) *Populism*, Buckingham: Open University Press.
- Taggart, P. (2002) 'Populism and the Pathology of Representative Politics', Meny, Y. ve Surel, Y. (der.), *Democracies and the Populist Challenge* içinde, Basingstoke: Palgrave, 62-80.
- Torre, J. C. (1998), J. P. Brennan (der.) *Peronism and Argentina* içinde, Wilmington, Delaware: SR Books, 125-137.
- Urbinati, N. (1998), 'Democracy and Populism', *Constellations*, 5 (1), 110-124.
- Van Niekerk, A. E. (1974) *Populism and political development in Latin America*, Rotterdam: Rotterdam University Press.
- Weyland, K. (2001) 'Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics', *Comparative Politics*, 34 (1), 1-22.
- Weyland, K. (2006) 'The Rise and Decline of Fujimori's Neo-Populist Leadership', J. Carrion (der.) *The Fujimori Legacy: The Rise of Electoral Authoritarianism in Peru* içinde, University Park, Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 13-38.
- Wiles, P. (1969) A syndrome, not a doctrine: some elementary theses on populism. In *Populism: its Meaning and National Characteristics*, edited by G. Ionescu, and E. Gellner. The Macmillan Company, 166-179.
- Woods, D. (2014), 'The Many Faces of Populism: Diverse But Not Disparate', *Current Perspectives Research in Political Sociology*, 22, 1-25.